

DISSERTATIONEM JURIDICAM
DE
EO, QVOD JUSTUM EST,
CIRCA

P. C. 11. a
1719, 15
27. 3. um. 26.
22

PRATA.

VULGO

Biesen-Recht.

P. 119

CONSENSU MAGNIFICI JCTORUM ORDINIS,
PRÆSIDE
VIRO MAGNIFICO, CONSULTISSIMO, AMPLISSIMO ATQVE
EXCELLENTISSIMO,

DN. ERNESTO TENZELL,
JCTO, CELEBERRIMO

EMINENTISSIMI PR. ELECTORIS MOGUNTINI CONSILIARIO REGIMY-
NIS, JUDICII PROVINCIALIS, ET FACULTATIS JURID. ASSESSORE
GRAVISSIMO. hujusdemqve DECANO SPECTABILISSIMO, AC CIVITA-
TIS ERFORDIENSIS CONSULE PRIMARIO, ET. REL.

DN. PATRONO ADMODUM VENERANDO
IN AUDITORIO JCTORUM MAJORI

Horis consuetis matutinis ad ventilandum d. 12. Sept. A. MDC C XIX.

Eruditis, sinceris, & placidis ingenii exhibet

AUTOR ET RESPONDENS

ERNESTUS HENRICUS Kellner,
Herbslebia-Gothanus.

ERFORDIÆ, EX OFFICINA JUNGNICOLIANA.

DISSERTATIONEM JURIDICAM

DE
BO QVOD JUSTVM EST

CIRCA

P R A T A

VULGO

Ernst Henrich Stahl

ORDINE

VIRO MAGNifico CONSULISSIMO AMPLISSIMO ATQVE
EXCELLENSSIMO

DN ERNESTO TENNELLE

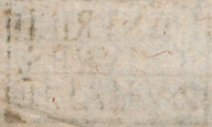
JO, CEBERERIMO

UNIVERSITATIS DE FORTISIMO ET TIT CONSILIARIO REVERENDISSIMO
HONORABILISSIMO ET ILLUSTRISSIMO AC
REVERENDISSIMO SENATU SPECTABILISSIMO
ET EXCELLENSSIMO CONSENSU PRIMARIO ET
D. PATRONO ADMODUM VENERANDO
IN VICTORIAM VICTORIAM VICTORIAM
HONORABILISSIMO SENATU SPECTABILISSIMO
D. PATRONO ADMODUM VENERANDO
AUCTOR ET RESPONDENS

ERNSTUS HENRICUS STAHL

Philippus-Germanus

ER ORDINE EX OFFICINA HUNGARICA

VIRIS

PERILLUSTRI, SUMME REVERENDIS, MAGNIFICIS, EX-
CELLENTISSIMIS, ATQVE CONSULTISSIMIS, ILLUSTRIS
PROTO-SYNEDRII SAXO-GOTHANI

PRÆSIDI SUMMO

DOMINO

JOANNI FRIDERICO

LIBERO BARONI

BACHOV DE ECHT,

SERENISSIMI DUCIS SAXO-GOTHANI CONSILIARIO IN-
TIMO, NEC NON PRÆFECTURÆ TENNEBERGENSIS CA-
PITANEO, ET SUMMÆ CURIÆ PROVINCIALIS SAXO-
NIÆ, QVÆ JENÆ EST, ASSESSORI GRAVISSIMO

ET

DOMINO

**ALBRECHTO CHRISTIA-
NO LUDOVICI,**

ALTEDICTI SERENISSIMI PRINCIPIS CONCIONATORI
AULICO SUPREMO, ANIMARUM SERENISSIMARUM PAS-
TORI SOLERTISSIMO & A CONSILIIS
SANCTIORIBUS.

DOMINO
GEORGIO NITSCHIO;

DUCATUS SAXO-GOTHANI SUPERINTENDENTI GENERALI CE-
LEBERRIMO, ET PROTO. SYNEDRII ASSESSORI
SPECTABILISSIMO

DOMINO
ERNESTO SALOMONI
CYPRIANI,

SANCTIORIS LITTERATURÆ DOCTORI CONSUMMATISSIMO, E-
JUSDEMQUE SERENISSIMI PRINCIPIS A CONSILII SANCTIORIBUS
ET ECCLESIASTICIS, NEC NON BIBLIOTHECÆ PRÆFACTO
SUPREMO

DOMINO
HENRICO RUDOLPHO H&Z
DENNEZEH, JCTO,

FAMIGERATISSIMO, ITIDEM SERENISSIMI PRINCIPIS CONSILIARIO
SPLENDIDISSIMO, ET SUMMI ECCLESIASTICI JUDICII
ASSESSORI MERITISSIMO

DOMINO
CHRISTIANO P&ZZEN,

FORUNDEM SACRORUM GOTHANORUM ASSESSORI MULTIS ME-
RITIS CONSPICUO ATQVE DUCATUS INSPECTORI
VIGILANTISSIMO,

DOMINIS AC MOECENATIBUS MEIS LONGE
GRATIOSISSIMIS.

VIRI PER-ILLUSTRIS

SUMME REVERENDI, MAGNIFICI, EXCELLENTISSIMI, atqve
CONSULTISSIMI, DOMINI AC MÆCENATES MEL, TENE-
RIS à STUDIIS, GRATIOSISSIMI, TENERRIMO, EODEMQVE
SUBMISSISSIMO ANIMI CULTU VENERANDI.

Voletudinarum, quod me premebat,
fatum, ad aliquas septimanas spiritus
recolligendi gratia, lares petere me
vacillaverat; quo deveniens, in mes-
sem incidi foenilem, de cujus sermonibus, cum
per totos dies aures occuparentur, in causa e-
rat, ut non abs re fore putarem, si isto in patriæ
otio, considerationem & contemplationem,
quæ animorum, ingeniorumq; quasi quoddam
naturale est pabulum, in ipsismet pratis pasce-
rem, & quosdam de pratorum jure, tum rusti-
corum impigre in foenifecium instar, flores qui
aliquando in usu forent, compararem. Quibus
pratenfibus postea floribus inopinato cretis,
quos quamvis levidenses, non tamen ubiq; tri-
tos dignoscerem, disputatiunculæ induere ve-
stem

Item, ideo potissimum placuit, ut quicquam,
quam naviter quæsieram, occasionis nancisce-
rer, quæ VESTRA, in me, veluti in torrida prata,
quamdiu subsidiorum siccitate in litterarum
studiis ægre laboravi, largissimæ irrigationis
beneficia, & quanto VOBIS beneficiorum ære ob-
stringar, quod ingenui est debitoris, ut inno-
sceret, significarem, aliquamque grati animi re-
penderem tesseram. Siquidem si longissime re-
tro computato tempore, in spatiosissimum VES-
TRORUM erga me benefactorum pratum de-
curram, me VOBIS obligatum an inadverto ad-
eo, ut pûtem, quamvis omne meum in debitum
cederem foenum, me tamen per ætatem obli-
gationem, sicuti corpus umbram, secuturum
esse. Ad mea enim studia, (quod publice depre-
dicare superfedere non possum, sub moderami-
ne CELEBERRIMI. Vestro e Proto-Sy-
nedrio Celeberrimo JCTi D. HENRICO
NEJCSH cujus in prædicatione laudis, ob
impotentiam, facile Tacitus sum) non solum
uberrima, quæ in Athæneo Salano jeci, suppedi-
tastis

1111

8 A

taſtis femina, ſed ea etiam cōtinuis beneficentiæ
rivulis, ſine quibus litterarum mear. ſtudia exſic-
caſſe neceſſe fuiſſet, irrigaviſtis a deo, ut lætior
de die e fonte Muſarum bibere, & Hieraro in
auditorio, litterarum flores, rectius in quaſi fru-
ctuum Juſtinianeorum meſſem colligere, præ-
potens factus ſim. Quomodo igitur percepta,
quæ immortali retinenda ſunt memoria, bona,
Ligalioni litare poſſum, abſque eo, quod me
foenum in cornu habere viderer? **Fœ-**
num igitur meum, quamvis cordum, ſtudio-
rum meorum **PROMOTORES ADMODUM BENI-**
GNISSIMI, quod totum Veſtro e gremio prodiit,
quodque Magnis Veſtris Nominibus, vice tutiſ-
ſimi propugnaculi, contra Actæonis canes, qui
Almæ Themidis pabulo placide frui inſenſant,
inſignivi, in idem gremium toto conatu dicatū,
recipite, & in poſterum benignitatis radios in
me reflectere non dedignamini. Habebitis por-
ro Philomufum pro viribus animum, ſaluberri-
mis Juris præceptis, componentem. Habebi-
tis ad cinerem uſque gratiſſimum clientem.

Ha-

Habebitis denique servum, ad omnis generis officia præstanda, paratissimum. VOS autem EVERGETAS, PRUDENTIÆ, JUSTITIÆ & RELIGIONIS EXEMPLARIA, atque SACERDOTES, SAXONIÆ ARISTIDES, EJUSDEMQUE ECCLESIAE PROPUGNATORES invicem Deus opulentissimo divinæ benedictionis flumine irriget, atque VOS finat in indies nobilius VESTRÆ rei litterariæ, quæ jam ex Irenopetra ad longe exteros est pervulgata, incrementum virefcere, in opimam religionis spem, copiosissimamque subditorum Piißimi Principis salutem germinare, & quod demum in Vestram propriam gloriam majorem adolefcere, maturfcere & senescere. FIAT ex voto omnium, DICAT Altissimus FIAT.

VESTRORUM NOMINUM

Submississimus

Cliens, Autor:

J. N. D. E. D. N. J. C.

Quod omnium primum, invocato Divino auxilio, quod idem passim Sacratissimus Legum Statutor, Justinianus in *historia Juris, de Confirmat. Inst. & Digestorum ad Senatum, & omnes populos, item ad magnum Senatum, nec non in præm. Inst. Cod. Nov.* & in extrema ipsius constitutione, facere consuevit, atque in *pr. tit. 1. C. De Summa Trinit. & Fide Cathol.* sac religiose proposuit, opus quod suscepi, moliar *l. 1. §. 2. C. de Veter. Jur. Enucl.*

Th. I.

Pymologiam & Homonymiam, quæ modo premunt paginam, prætereaque non raro cadunt causa, in medio relinqvam. Est enim quid sit pratum, in aprico constitutum. Jctus Paulus de pratorum præstantia, quorum in descriptionem, quando incidit, in *l. 31. ff. de V. S.* differit: *Pratum est, in quo ad fructum percipiendum, falce duntaxat opus est, ex eo dictum, quod paratum sit ad fructum capiendum: Quasi protinus & sine magno labore paratum. De quo, Job. Goeddeus in Comment. ad d. l. n. 2. qui ampliorem addidit explanationem, locutus: Pratum esse quod feri, rastris subigi, & laboriose*

B

appa-

apparari nefciat, sed cujus fructus non industriales, germen germinatum modo demeti, & in foenile reponi possit. Romanorum in LL. pratorum, fundorum, & pascuorum promiscua fit mentio, & uno eodemque propemodum modo censura. *Flamin. de Rubris conf. 13. n. 102. & conf. 19. n. 159.* Cujus rei argumentum haud modo obscurum l. 20. §. 7. ff. de *Justr. vel Justr. legat.* adducitur. Sed esto, verba modo dicta, secundum substratam materiam, sub uno nomine venire posse; haud tamen ita res est, ut non facili negotio contradistinctionem admittat. *Matth. Webner Observ. Pract. verbo Weidgang* & quod maximum, nec ex ipsa allegata Lege, id ipsum sine offensione erui potest, cum ibi enim *Gracianum quidem, qui fuerat legatus, fundi fit mentio, cui defunctus adjecerat pratum, atque ideo fiebat, ut, si prata fundo Graciano ita conjunxisset, uti sub una fundi appellatione haberentur, ea quoque, deberi, promuntiatum fuerit;* attamen verò, conditionatis, quod dispositum legitur, verbis, haud facile absolutam involvit denominationem, & quod in rei veritate, aliud est pratum, aliud fundus. Quia de causa non statim quodlibet incultum, quod *Buchaeus ad d. l. 31. ff. d. V. S.* putat, est de nominandum pratum: alias itemque inculti montes, incultaque nemora, in eandem, quod necessarium effert, devenirent appellationem. Cui autem insigniter l. 30. de *V. S. & Gæddens ad d. l. n. 10.* contrariatur, ubi vocabulorum, de quibus inpraesentiarum sermo est, apprimè bona invenitur sejunctio. Non igitur omnia in unum, aquæ mulsæ instar detrudere, in concessis est. Postea pratum à pascuis eo differt, quod foenum primum & secundum, ad rem frumentariam & ad necessitatem hominis proferat, quod utique in pascuis alio modo sese habet. Sicut & separatio in l. 4. pr. ff. de *Cens.* ludente ante oculos ponitur. Duplicis autem quoad situm, qui, variis in locis, varius, prata potissimum sunt naturæ, sicci nimirum & humidi generis. Ex siccis pratis, quæ situm ha-

bent

bent pingvem, haud facile præter aquam pluviatilem & roralem, aliam desiderant irrigationem, quippe in quibus jamjam sua sponte de meliore nota pullulat gramen, quod multo longe ubique exsuperat rigatum. Sed quæ prata aridioris naturæ, id quod in iis, quæ in altis sunt posita, reperimus, omnino ad suam meliorationem requirunt aquationem. Quæ aquosa, sunt modo de sede profunda in receptaculis vallum & planitierum, & ad defluendam, quæ superflua est, aquam, postulant rivis: nimia enim aqua eaque arenosa nimium suffocat gramen: modo paulisper declivi, quæ rivulos respuunt, hæc enim ejus sunt naturæ, ut quid humidi sit superfluum, decurre re sinant, & ideo ad pingve, quod optime producant, gramen, sat bene posita. Quæ paludinosa, ad aquosa suo modo recensentur prata, eam ob causam putantur vilissima, quoniam acidum idemque crudum progignunt pabulum, quod pecus detestatur; in eo tamen sunt præstantia, quod post egregias, quas admittunt melioriores, geminatam sæpius adportent utilitatem, si modo profundis, qui derivent aquas, circumdantur rivis. Idem est in agris, qui salienti eademque frigida premuntur aqua, *Quell-Wasser*, & ideo hyemali tempore facillime frigore corrumpuntur. Fœnum ipsum, à Dd. inter fructus naturales, qui ubique industria hominis proferuntur, refertur. *Bachov. in not. ad Wesenb. tit. de Usur.* Pratorum etiam fructus, inter reditus certos, ratione fructuum agrorum, vinearum, qui magis sunt incerti, connumerantur. Fœniscium, quo tempore fieri assolet, variis in locis, ex cujuslibet regionis, quam locorum varia dicitur tempestas, ordinatione, & consuetudine introducta, variat.

Nota I.

Prata, si reliquos respicias fundos, longo inferiori modo extra tempestatum stragem posita, ab impensarum pretiositate immunia esse, geminatos quotannis suppeditare posse redi-

B 2

tus;

rus, videlicet fœnum vernale & autumnale, & quæ demessa se-
quuntur prata, læta præbere pascua. Hinc quid mirum, cum a-
pud *Columell. de re rustica lib. 2. c. 17.* de pratis, tanquam de
re admodum egregia, satis copiose testatum legitur; prata
apud Romanos plurimum valuisse, & optima inter bona po-
sita fuisse.

Not. 2.

Diligentis esse Patris familias, ut terras, quæ talpæ rostro
effossas, supra se numerose cumulant, quæ magnum pratis ar-
cessunt damnum, in Mens. præcipue Martii disturber, solo-
que adæquet. Secundum quosdam, talpæ tintinnabulorum
et chordarum clangore, quem cœco insequantur amore, ex
intimis, quibus latitant locorum recessibus, elici possunt, ita
ut fustibus dare spiritum cogantur, sed circumspectione & ce-
leritate opus, quod si enim tuum percipiant odorem, vel con-
spiciant corpus (qua in re, qui earum contra experientiam ne-
gant visum, delirant) ætutum unde pervenerunt, recurrunt.
Rectius consulere videntur, qui locis, quibus domicilium
constituerunt, putrefactam, quo pessime fieri solet, carnem, vel
allium dispersum insigendum, præcipiunt, quorum ipsis infen-
sissimo odore terga vertere præcipient.

Not. 3.

In Thuringia à Calendis Maji, sive à die S. Georgii, ad Mi-
chaelis usque, pascua esse interdicta. Unde Germanicum illud:
**Die Wiese gehet in das Heu zu St. Georgen h. e. sie wird ge-
henet oder geheget.** *Dieter. in specul. Besold. Thes. Pract. n. 80.* Nisi
inter rusticos, & qui sunt alii, aliud conventum, aut consuetu-
dine introductum, quod in cujuslibet loci statutis est scriptum,
vel aliunde constat. Quidam Jus pascendi, ante apertum,
quod dicunt, tempus, **vor der offenen Zeit**, longa præscrip-
tione arcessitum, præterdunt, sed merito Juris æquitati uaximo-
pere est odiosum, quippe quod multum, ad multas subdito-
rum

rum querimonias, affert ansæ; quandoquidem intempesti-
vis pascuis & subreptitiis, magno cum detrimento domini-
rum, pastores depascunt fœnum, quod nondum separatum,
secundum.

Not. 4.

Fœni usum, in materia de pacto Antichretico apprime se
exferere, cum secundum quorundam Doctorum sententiam,
hi, qui certi sunt reditus, absque deminuto pacti Antichretici
valore, si solemnem usurarum modum exsuperant, ad sum-
mam debiti reduci debent. *Salic. ad l. 17. C. de Usur. Cz. Asylum
Debit. c. 1. n. 107. & Pract. Crim. p. 2. qv. 92. n. 73.*

Not. 5.

Pratum proprio arbitrio in hortum transformare, illud que
sepimentis munire, magnopere in *l. 21. C. Mandati* stabiliri vi-
deri, sed limitationes ejus esse farinæ, ut regulam non finant
salvam; quotiescunque enim alteri in alterius prato
Jus pascendi, quod ubique propemodum, propter hujus
rei in salutem civitatis factam communionem, invaluit,
competit, toties haud permissum, rem passive obliga-
tam, in alterius præjudicium commutare, nullius enim Jus de-
teriorare licet. *l. 21. ff. de Servit. U. P. Gail. 2. obs. 67. n. 5.
Mod. Pist. Vol. 1. Conf. 7. Schneidew. ad pr. Inst. de S. U. P. Tit. de
Servit. Rusl. n. 33. Köppen Dec. 15.*

Not. 6.

Prata adversus noxium hominum ferarumque impetum
circumsepire licere, eo tamen temperamento, ne alteri Jus
pascendi, quod in re habet, præcludatur. Quin quod rem
confirmat, quibusdam in locis subditis sub coinatione pœ-
næ injungitur. Hinc, quod fecerit, quæ prata Jure horti gau-
dent, eo magis Jure sepimentu gaudere possunt. Quod idem
de agris dicendum. *Berg. Oc. Jur. lib. 3. tit. 6. th. 4. N. 4.*

Th. II.

Sed quo magis fertiliora sint prata, necesse est, ut certo tempore, potissimum quo solum siccitate laborat, wenn das **Gras in Ansaß ist**, irrigentur, quod Jure antiquo in genere fuit libertatis, aqua enim profluens erat Juris Commun. & flumen Juris Publ. quorum usus omnibus patebat §. 1. & 2. 7. de R. D. Moribus hodiernis, omnia fere, quæcumque olim populi erant, & sub hoc respectu publica dicebantur, Regalium nomine, **QVÆ SUNT JURA MAJESTATIS AD TUENDAM REIP. POTESTATEM, DIGNITATEM ET SALUTEM** Struv. Synt. J. F. c. 6. §. 13. n. 4. Sixtin. de Regal. l. 1. c. 1. n. 14. ad principem pertinent, seu ad illum, qui supremus est in Republ. per Constitutionem Friderici I. 2. F. 56. C. un. & per posteriorem praxim, inter quæ Regalia eademque Minora, **QVÆ IN REDITU, ALIISVE REIP. SUBSIDIIS CONSISTUNT**, Coccej. Jur. Publ. Prud. c. 23. Sect. 2. §. 38. flumina recensentur. In quibus cum Principes tam proprietatem & jurisdictionem habeant, quod apud Dd. extra omnem disputationis aleam est positum, quam etiam omnem inde proveniente utilitatem recipiunt: d. Struv. §. 7. n. 6. & quos allegavit Dd. omnino sequitur, ut non amplius liber aquarum ex flumine publico usus omnibus de republ. competat, sed qui certum rerum publicarum usum e. g. derivationem aquarum præterdit, ille concessionem Principis vel expressam vel tacitam docere debeat, necesse sit. Libertas enim circa usum fluminis per impositionem teloniorum, vectigalium, anchoragiorum, per jus Stapulæ, Geraniæ, Grutiæ, Trajectus, per Ripaticum prohibitionemque juris piscandi, restricta est adeo, ut nil amplius supra. Stryck. Us. Modern. Pandectarum l. 1. t. 8. §. 10. Hinc quod ad rem præsentem potissimum spectat, Struv. A. I. dicit: *aquam ex flumine publico ad suum fundum divertere absque concessionem Principis non licere.* Et Thom. Merckelb. ap. Klock. Tom. 1. conf.

conf. 33. n. 32. hæc habet: *Subditos sine permissione Principis, ad irriganda præta non posse ducere aquam.* Conf. etiam *b.tb. N. 3. infra* ubi honorarium pro irrigatione solvendum. Dissent. 1.) Hoppius in *Comment. ad §. 2. J. de J. N. G. & C. in Usu Hod.* qui putat; quæ olim publica fuere, non omnimodo hodie a Principibus restricta & interdicta esse, & ideo, quicquid non esset restrictum vel interdictum, in libero, sicuti ab initio fuisset, privatorum usu remanere per *l. 27. C. de testam.* Sed Resp. quæcunqve res in totum in regalia sunt commutatæ, illas quoad omnes partes regalia esse facta, inficias ire nemo potest: Atqui in fluminibus ex supra & infra deductis ita est; E. & partialis fluminis usus, irrigatio ab unica dispositione & concessione Principis dependet. 2.) d. Sixtinus *l. 2. c. 3. n. 33.* qui contendit: Flumina quoad usum, mansisse publica, & quemlibet iis uti posse, ita ut eum Princeps sine legitima causa prohibere non deberet, quod multis *ibid. n. 41.* ex J. Civ. all. LL. arguit. Sed quemadmodum J. Civ. Regalia hoc modo, uti nunc nondum innotuerunt, quippe quod Seculo VI. compilatum; Regalia autem demum per dictam constitutionem Friderici I. Anno 1155. editam introducta sunt, fatente ipso Sixtino *in n. 5. & c. ad proemium,* & *in n. 5. c. 2.* ubi dicit: *Regalium appellationem in toto J. Civ. quod J. Feud. antecessit, non reperiri:* ita Sixtinus, quod asserit, LL. Juris C. evincere non potest. Quod Princeps in J. Civ. circa flumina sancivit, vi jurisdictionis suæ præmæ, non jure Regalium fecit. Fallit igitur Hopp. qui ex §. 6. J. de J. N. G. & C. in *Us. Mod.* Regalia stabilire inquit. Quin imo d. Sixtinus *l. 2. c. 3. n. 90.* ad ultimum admonere cogitur: consultius esse, eum Flumina sint de Regalibus, quoad usum eorum, consensum Flumina sint de Regalibus, quibus Regalia competunt. 3.) Coccejus *d. l. §. 41.* ubi: *In Fluminibus salvo est usus juris Gentium quo omnibus liberum est, aquam haurire, & sine noxa ducere, anchoras jacere,*

merces exponere &c. §. 1. & 4. J. de R. D. quod adeo perperam negat D. Struv. d. aphor. 7. n. 7. & 14. & D. D. in all. etsi pro eo aliquid e. g. anchoragium solvendum. Resp. Aquam haurire &c. tanquam minima Princeps non curat, deinde probatio per §. J. ut dixi, est vacua, & quod accedit, dum concedit anchoragium solvendum, fatetur eo ipso non amplius liberum fluminis usum esse. Potissimum quando statim subjicit: *At molendina non licet in iis extruere sine permisso Principis.* Verbo: non solum pro nostra sententia quotidiana militat praxis, sed & tum in necessitate & communi utilitate est posita, quoniam finis scilicet tuenda reip. salus, absque mediis, redditibus, qui ex minoribus proveniunt Regalibus, inter quæ Fluminis usus est, obtineri nequit: cum æquitati non refragatur; denegatione enim usus fluminis, nemini fit injuria, nemini quicquam eripitur, & nemo inde pauperior fit. Et quod omnium maximum, publica præferenda est privatorum utilitati. *Struv. d. l. in n. 1. 2. &c. ad §. 7.* Sed non diffiteor, & concessionem ex flumine publico non navigabili, vel navigabili, cujus per derivationem aquarum, navigatio non deterior fit, minus ob præjudicium, esse faciliorem, *l. 1. §. 18. & l. 2. ff. de Fluminib. & conniventia Principis, reliquos etiam magistratus, antiquis a temporibus, item præscriptione & consuetudine longe petita, jus irrigandi vindicasse. d. Sixtin. c. 1. n. 14. & 18.* Præter Flumina autem publica, dantur rivi & flumina non publica, quæ vel in dominio privatorum sunt, ut torrentia & non perennia *Sixtin. l. 2. c. 3. n. 6.* in quibus multo minus haud aliis, quam ipsis dominis, usus aquæ est; *l. 4. C. de servit. & Aqv. l. 8. ff. de Aqv. & Aqv. plur. arvend.* vel in dominio universitatis, duplici modo. *Hopp. in Comment. ad §. 6. J. de J. N. G. & C.* Ubi consuetudines & usus circa irrigationem, secundum diversas locorum variant qualitates. Quod si vero sapius fit, ut inter vicinos, quorum

in universitate omnium jus est, uno ex fonte vel rivo aquam ducere, continua oriantur altercationes, si aqua ad omnium prata non sufficit, & alteruter forsan ad irrigationes pratorum, hortorumque delicias, quibus sane usibus nullus aquæ ductus sufficeret, furtivis aquarum meatibus abutitur, consultum est, ut rigatio mediantibus & conventionibus, & certis locorum determinationibus, in modo & limite extra litem ponatur. Quam ob causam pluribus in locorum Ordinationibus perpulchre præcautum legitur: Weil von langen Jahren her gebräuchlich gewesen, daß das gemeine Wasser, wodurch die Wiesen in Frühlunge zu wässern jährlich nach der Reihe, Gut zu Gut, auf Tag und Nacht ausgetheilet worden; als soll bey Straffe verboten seyn, daß keiner andern solches heimlicher Weise, auch sonst ehe jetztberührte Zeit vorüber, zu nehmen und abzuschlagen sich unterstehen solle.

Not. 1.

Stricto & novo jure, ex alieno flumine tam publico quam privato aquam ducere non licere, quod ex supra allegatis jam jam dilucide explanatum; ex capite tamen innoxia utilitatis, aquæ ductum non ita pridem subdito cuidam in hoc Territorio Erfordienti adjudicatum esse, addendum puto. Scilicet a Judice primæ instantiæ decretum fuerat: In Sachen der Gemeinde Andisleben, contra Mathes Kersten, (qui pomarium loco alias paludinoso & sterili plantaverat, ad quod irrigandum, ejusque piscinam, aquam profluentem e flumine der Gehra derivare ibi arrogaverat) giebt das Churfürstlich. Ampt nach beschehener Besichtigung, diese Weisung: Daß Beslagter noch zur Zeit in loco qu. ein Schnapfwe zu legen, und dadurch das Wasser in seinen Garten zu leiten, nicht befugt. Würde er aber dociren, daß er bey entstehender Dürrung, des Wassers in seinen Garten höchst-

höchsthöthig, und auf keine andere Weise, als durch eine
 Schnarthe das Wasser, jedoch ohne Schaden der Ge-
 meinde und der Nachbarn, in seinen Garten bringen könn-
 te, so ergienge ferner, was rechtens M. Jun. 1716. A quo
 Reus ideo appellavit, quod quilibet sibi e flumine publico
 prodesse possit, dum alteri non noceret. 2.) quod multi ejus-
 dem universitatis, eodem ex flumine, eodem jure deducenda
 aqua in hortum & piscinam uterentur. 3.) omnem promitte-
 ret indemnificationem. Quas ad rationes, quamvis Actores
 negaverint, flumen esse publicum, quippe positum in co-
 molendinum, una cum aqua, duobus a seculis retro computa-
 tis, loci Ecclesia titulo oneroso comparasset, & a Communi-
 tate, tanquam Ecclesiae tutoribus, in statu salvo conservandum
 esset, quibus invitis, in praerudicium molendini & aqua vel
 praesens vel futurum, aquam derivare non liceret, 2.) oppo-
 fuerint, aliorum vicinorum jus, quocumque modo, vel qua-
 cumque concessione acquisitum, non statim ad tertium exten-
 dendum, eiqve prodesse posse, & quae cetera, quae interjecta
 sunt, fuerunt: tamen ab Electorali Moguntino hujus loci Ju-
 dicio pronuntiatum fuit: **Das die beym Chur-Fürstlichen
 Ambt Gispersleben gegebene Weisung dahin zu reformi-
 ren, daß Appellant das benöthigte Wasser in seinen, an
 dem sogenandten Undisleber See, angelegten Baum-Gar-
 ten, aus den gemeinen Gebra-Flus, zumahl zu der Zeit,
 wenn in der darunter liegenden Mühlen nichts zu mahlen
 vorhanden, zu seiten wohl befugt sey. V. R. W. M. De-
 cembr. 1717.** Quae sententia etiam ab Electorali Judicio
 Aulico, quod Moguntiae est, praesenti in anno confirmata fuit.
 In quam etiam sententiam, *Thoma Merckelbachi ap. Klock. Tom.
 7. conf. 33. n. 29. descendere videtur, ubi dicit: quando aqua
 communis omnibus sufficit, unus alium impedire non potest; cum
 etiam ex aequitate facere possim in alieno, quod mihi prodest, & al-
 teri*

teri parum, aut nihil nocet, etiamsi stricto jure deficiamus. Sed quod omnino notatu dignum, & ad thesin recurrit n. 32. statim, quod dixi, subjecit: licet non diffiteor, ipsos subditos, sine permissione Principis vel magistratus, ad irriganda prata & hortia, non posse ducere aquam. De cætero, quod all. Regulam l. 2. §. 1. & 5. ff. de Aqu. & Aqu. pluv. arcend. attinet, vid. uberius infra N. 3. th. 3. & vicini acquisitum jus, quod tertio non proficit. Meichsner Decis. Camer. Tom. 2. l. 2. dec. 4. n. 178. & c. 261. it. Merkelb. d. l. n. 37.

Not. 2.

Quemlibet usum aquæ, quæ ex fonte sui juris, vel fundo suo originem & natales trahit & profluit, propriam ob indigentiam, aliis optimo jure denegare posse; cum sit durum & crudelitati proximum, ex ipsius prædiis agmen aquæ ortum, deficientibus propriis, ad aliorum vicinorum usum, injuria domini propagari. l. 4. & 6. C. de Servit. & Aqu. l. 23. §. 1. de S. R. P. l. 13. §. 1. Commun. præd. Capolla de S. P. R. c. de aqueduct. n. 38. Thom. Merkelb. ap. Klock. conf. 33. n. 34. Quilibet est rerum suarum moderator & arbiter, ita ut aliis, quod licet, emolumentum subtrahere, non statim hominem ne que frugis neque opera probæ insigniat l. 21. C. mandati l. 21. C. de Servit. l. 24. §. ult. & l. 26. ff. de Damn. infect. Hopp. Comment. ad §. 2. J. de R. D. verb. Omnibus. Et qui suo jure utitur, nemini injuriam facit l. 194. de R. J. Wesenb. part. 2. conf. 58. n. 5. & 17. ex Baldo dixit: Dominum, ex cujus fundo aqua oritur, posse eam pro lubitu retinere, vel facere, ut defluat, quoties alteri servitutum non debet, l. ult. ff. de Aqu. & Aqu. pluv. arc. l. 4. C. de Servit. & Aqu. nec vicinos adversus dominum aquæ, actionem institueri posse, siquidem insigniter bonam pro eo militare præsumtionem, quod sui emolumenti causa, haud in vicinorum vexas faceret. Sunt tamen, qui hanc sententiam collabefacere omnem lapidem movent, dicentes: illa plausibilia Juris axiomata

mata: QVI SUO JURE UTITUR NEMINEM LÆDIT
l. 194. ff. de R. J. QVI IN RE SUA SUBSISTENS, SUAM
 PROMOVET UTILITATEM, IMPEDIRI NON PO-
 TEST, LICET ALTER DAMNUM INDE SENTIAT.
l. 24. §. ult. & l. 26. ff. de Damn. infect. quamvis J. Civ. ita ve-
 ra sint, ut omni exceptione sint majora: in applicatione ta-
 men, & in principiis J. Nat. aperto niti falso. J. enim Nat. pro-
 priam utilitatem non alienæ, sed alienam propriæ esse præfe-
 rendam contendunt; quia Deus omnes æqualiter amaret ho-
 mines. Quorum etiam tendat dictum Christi *Matth. 22. v. 39.*
 DILIGES PROXIMUM TUUM, SICUT TE IPSUM. Qua
 ex re negandum arguunt, secundum dicta brocardica, licet J.
 Civ. in viridi essent valore, absque reclamante conscientia,
 vitam peragi posse, & hic in foro Soli justum declaratum, in
 foro Poli non condemnaturum iri. Dn. Neuber *in disput. de*
necessaria LL. Civil. universalitate, & in ea adhibenda æquitate,
hic M. Jul. c. a. pro Licentia habita §. 21. At enim vero si res
 acu tangenda, nullibi in J. Nat. fundatum invenitur, propri-
 am, aliorum indigentia esse posthabendam. Potius, quod
 nec J. Nat. proprio cum incommodo, aliorum commodis
 quis inservire teneatur *arg. l. 35. pr. C. de inoff. testam. l. 28. ff.*
Commun. divid. Atque ex sanioribus Dd. dogmatibus. *Alex*
conf. 194. n. 5. Vol. 2. Menoch. l. 6. de presunt. 29. n. 10. Pufend. de
J. Nat. l. 2. c. 5. §. 1. Rauchbar l. 2. quest. Jur. q. 27. Caspar. Klock.
Tom. 1. conf. 33. n. 26. 34. & 39. patet. J. Nat. enim, & quod ex
 illo est, dictamen rectæ rationis, omnimodaque hominis
 compositio inculcat, postulat, & serio præcipit, quod, quo
 præcipue res delabitur, quibuscunque licitis fieri potest mo-
 dis, homo se conservare studeat, adeo ut necessarium etiam
 admitat furtum. *Brunnem. Comment. ad ff. l. 22. t. 2. l. 43. n.*
8. Pufend. de J. Nat. l. 2. c. 6. §. 5. 6. 7. & nemini propriæ vitæ
 damnium inferre permissum. *l. 13. ff. ad L. Aquil.* Nec ad con-
 firmam-

firmendam, quam dicunt, rem, verba Christi collineant: **DI-
LIGES PROXIMUM TUUM, SICUT TE IPSUM.** Hocce enim ex præcepto haud percipi potest, proximum mihi esse præferendum. Nec illud de gradu dilectionis, sed modo de ejusdem sinceritate explicandum videtur, ne quis se ipsum ficto aut fucato amore prosequatur. Nequaquam quod, si dilectioni propriæ & dilectioni proximi simul non possit satisfieri, illa huic cedere debeat; quam veritatem, *2. Cor. 8, 13.* luculentissime comprobat. Quilibet sibi proximus. Charitas enim ordinata a se ipsa incipit, quæ charitatis in alterum tantummodo est cynosura. *l. 6. C. de Servit. & Agr.* Et profecto in universum inconsultum erit, posthabito **J. Civ.** Jus Naturæ arbitrio cujuslibet tuto sequi, quippe quod eatenus quamplurimis in causis incertum & vagum est; non enim homines uno eodemque ducuntur æquitatis judicio, ut res gerendæ, ad amissim, quam volunt, æquitatis, applicare possint. Econtrario Jus Civ. non solum ubique secundum hominum, qua polent, facultatem, quam diligentissime & enodatissime ante oculos est positum, (ita ut omnium, etiam alias stupidorum ingeniis, nisi qui a **J. Civ.** scientia excipiuntur, perspicue innotescere oporteat, *l. 7. 8. & 9. ff. de Jur. & fact. ignorant. l. 1. ut in possess. leg. l. 15. §. 5. de l. Cornel. de fals. l. ult. C. de test.*) & innumerabilium sapientum autoritate communitum, cui longissime retro computata & moribus comprobata vetustas, experientia, indubitarum Juris dedit valorem: sed et ipse Deus, Juris Civilis similiter ac Juris Naturæ est autor, licet non eodem immediato modo, sufficit, ut voluntatem suam enixam, per magistratum **Jur. Civ.** quem summa ex sapientia instituit, satis abundeque de die exponere, perque eorum **LL.** beatitudinem, ex fine Jurispr. nostræ, qui est praxis justitiæ optimæ, temporalem, promovere minime desierit. Fortius forsitan specialioris casus tralatitium

opponitur argumentum, quippe quo homo plebejus, cum illustri homine, eodemque reip. perutilissimo, pari in ancipiti vitæ periculo constitutus, hujus proximi, ex majori in ipsum amore, conservandi causa, immaturum, naturæ invitæ, vitæ debitum reddere debeat. Sed requisita, quæ casum inculpatim reddant dabilem, merito pro impossibilibus habentur. Unicum enim duntaxat, ut momentum, quo brevitati studeam, adferam: quæ, exemplo Hiskia, non in piissimis etiam est vitæ charitas? *Reg. 20. v. 3. Psalm. 102. v. 25.* & quis, qui non spatio aliquo sibi opus putet componendæ animæ & subducendis vitæ rationibus, seu *ut sarcinas colligat ante, quam proficiscatur e vitæ?* ut loquitur *Varro de re rustica l. 1. c. 1. conf. Pufend. de J. Nat. hac de re admodum egregie differens l. 2. c. 5. §. 14.* Firmissimo igitur etiamnum stat suo talo, quod, qui secundum LL. vivit, æque qui judicat, in conscientia sit tutus. *c. 3. dist. 4. c. 7. caus. 11. qv. 3. Brunnem. ad ff. l. ult. n. 2. l. 12. §. 1. Qui & a quib. manum.* *Hopp. Comment. ad pr. J. de usufrucap. verb. Jure Civili.* Potissimum cum a Jur. Civ. Jus Nat. non infringatur, sed quamplurimum Jus Civ. ipsius agnoscat fundamentum, vel ad minimum modo informet, & in suo statu relinquat *l. 6. de justit. & jur.* Et quod potissimum accedit, Deus est Deus ordinis, quem ab hominibus exactissime reposcit *Jer. 33, 25. Sap. II, 22.* Saluberrima igitur, & quæ in præstantissimum ordinem, qui exoptatissimam reip. salutem potenter conservat, sunt redacta jura, eaque concatenatis excogitata vigilis, evertere, & effectu per longum temporis tractum probatissimo privare, quod dissentientes in supra dictis regulis Juris faciunt, nefas est *l. 35. §. 2. C. de inoff. testam.*

Not. 3.

Honorarium a fluvii vel rivi domino, pro rigationis beneficio alteri concesso, prætendi posse, æquitati consentaneum affirmare. *Thom. Merckelb. ap. Klock. Tom. I. conf. 33. n. 40. in Verb.*

Verb. Als können Erw. Gnaden wegen der vorhabenden und den Unterthanen zu sondern Mus entsprießender Wässerung auch wohl proportionaliter einen geringen Zins erheben. *Idem ibid. n. 33. statuit, quod ille, cui jus piscandi in flumine competit, ob aquam in piscium detrimentum, redhostimenti loco, quid postulare possit. Quod ad illum, cui est jus Grutiae, ut quippiam pro usu solvat, extenditur. Conf. Berg. Oec. J. Addit. ad l. 2. t. I. th. 5. p. m. 1217.*

Not. 4.

Vicinum, qui arvom vel hortum, certo anni tempore irrigare fuit solitus, & ex eo confecit pratum, a convicinis, ob assiduam, quam pratum desiderat irrigationem, quamque illi sibi infensam putant, conveniri posse, negare Ulpianum l. 3. §. 2. ff. de Aqu. & Aqu. plur. arc. ibi enim: *Eum neg. damni infecti neg. aquae pluviae arcenda actione teneri; his enim actionibus nemo alterius utilitatem promovere tenetur, sed saltem ne alteri ex industria nocumentum fiat. Agrum autem in pratum commutare, modo non vicino, cui aliquod jus vel servitus debetur, inde arcessatur damnum, nullibi est prohibitum. Wesenbec. conf. 58. n. 5. & 17. quod autem non mutatum, cur stare prohibeatur l. 27. C. de testam.*

Not. 5.

Ad coercenda pernitiōsa fluminis effluvia, coercendosque imbres, sulcos aquarios & fossas agrorum pratorumque muniendorum causa ducere & aggeres adhibere quem posse ex l. 1. §. 5. ff. ne quid in flum. publ. & l. 2. §. 7. ff. de Aqu. & Aqu. plur. arcend. constare. Quod ampliatur, etiam si cum accōlentium fieret incommōdo, modo non animo vicino nocendi, sed suum agrum meliorem faciendi vel defendendi id fiat. arg. l. 9. §. 1. ff. de condiēt. caus. dat. l. 24. §. ult. & 26. ff. de Damn. infect. l. 1. §. II. 12. ff. de Aqu. & Aqu. plur. arc. l. 6. 7. ff. Ne quid in flum. publ. Thom. Merckelb. ap. Klock. conf. 33. n. 26. & Brunner.

ad

ad d. l. 6. 7. ubi secundum Dd. regulam asserit, quod magna utilitas privata, parvæ utilitati præferatur publicæ, E. quod sequitur, multo magis privatorum utilitati præferenda. Sed aliter sese res habet, si ex proposito, in vicini solum injuriam, fossæ & quæ cetera sunt aquarum munimenta, parantur; quem enim ex dolo suo debere lucrum sentire, LL. negant. l. 38. ff. de R. V. l. 134. §. 1. ff. de R. J. Jacob. Gothofr. ad l. 55. ff. de R. J. & quæ supra allegatæ fuerunt LL. Qua de causa opus accurate inspiciendum, & an quid doli subsit, inquirendum. Verbo: Incommodum positivum interdictum, non lucrativum d. l. 1. §. 11. 12. Hopp. Comm. ad §. 2. J. de R. D. verb. Omnibus.

Not. 6.

Circa munitiones riparum, quas antiquitas vel vis tempestatis destruxit, reficiendas, ad cumulum litigiorum desuper obvenientium removendum, multum prodesse, 1.) ordinationes & consuetudines loci, quas omnino respicere in præcepto est. 2.) publicas ripas fossasque, quæ sub nomine **Fluthgraben** veniunt, quæque non a proximis accolis, sed publicis quod dictum, impensis reficiendæ. 3.) Conventiones, si quæ hac in re sunt initæ, partium, quibus est standum; 4.) qualitates & locorum situs. Quare observandum, quod fossæ & alia aquarum receptacula, quæ ad irriganda prata formata, ex universitatis arario parari sæpe soleant. Id quod multis in statutis, sequentibus in verbis cautum legitur: *Weil bey manchen großer Unfleiß mit den Graben machen auf den Wiesen befunden wird, daß ihrer oft 9. oder 10. aus einen Graben wässern müssen; die aber an wenigsten dazu zu bringen seyn, dieselbe hernachmals an meisten wässern, die sollen jedesmahl, so oft sie das Wasser abschlagen, Strafe geben, wenn sie nicht zum Graben machen geholfen.*

Th. III.

Th. III.

Cum igitur, quod in antecedentibus dictum est, prata eam
 adjectitiam habeant qualitatem, ut fœnificio primo & secun-
 do peracto, absque propemodum impensis opimam insuper
 præbeant pasturam, omnino declaratur: dominos pratorum,
 vi juris domini, eorum uti frui posse pastura. Hæc enim ni-
 hil aliud est, quam spatium fundi cum primis dominio subiecti,
 quo pascuntur animalia. *arg. l. 21. C. mandati.* Hinc privata
 descendunt pascua, quæ varii generis sunt, vel eniur jure do-
 minii, vel possessionis, vel servitutis, vel familiaritatis, vel
 precarii competunt. *Modestin. Pistor. Vol. I. conf. 61. n. 15.*
 De publicis pascuis perfunctorie tantum, quippe quorum res
 in præsentiarum non agitur, fiet mentio.

Not. I.

Propriis in pratis, separatoque in iis gramine, quemlibet
 quidem peculiari suo jure pascendi gaudere videri, *arg. l. 21. C.*
mandati. sed plurimis in civitatibus ordinationibus prohibetur
 legi, propterea quod ejusmodi pastura, quam sibi quilibet pri-
 vatorum arrogat, convicinis pratis, sæpius funesta infligere
 solet damna; quæ in causa fuerunt, ut exigente salute tam
 privata, quam publica, peculiaria quorumlibet pascua, salu-
 berrimè in communia plerumque transmutata, & universita-
 tis nomine & ductu combinata sint. Quæ etiam quampluri-
 mis in locis inviridi sunt observantia. Quibusdam tamen
 in locis consuetudines admittunt, ut propriis in fundis adhuc
 separatim pascere liceat. Quæ in re cujuslibet regionis mos
 est respiciendus.

Not. 2.

In publicis pastibus, quales sunt pastus pagorum, vico-
 rum &c. (in publico enim inibi habitantium usu habentur, &
 pro communibus velut bonis reputantur *l. 6. pr. de Contr. Em. l.*
17. ff. de V. S. Capoll. fr. de S. P. R.) geometricam observandam

D

esse

esse proportionem; videlicet ut illi, qui potiora possidet arva, potiora, & reliquis minus numerosa ad pasturam habere animalia, jus sit Menoch. *de arbit. judic. l. 2. conf. 9. cas. 245.* Id quod in optima aequitate est positum; quo majora enim quis possidet bona, eo majores, quae reipub. persolvendae sunt, ei incumbunt pensiones, ideoque potiora animalium domesticorum habeat emolumenta, necesse est. Cui accedit, ut amplioris praedii possessor, amplioribus ad culturam indigeat jumentis.

Not. 3.

In alienis pratis alias pascere non licere *l. 206. de R. J. §. l. 4. C. de Servit.* Id quod etiam procedit in agris incultis & vacantibus demessisque. Berlich. *P. 2. concl. 49. n. 4. Covarruv. Quæst. c. 37. n. 2. 3.* tum quod & hi pastu reddi possint deteriores Bruckm. *Vol. 1. conf. 14. n. 65. 66. 94.* tum quod dominum habeant, quo inconsulto extraneus eis uti non debet. Ipsa enim ibi, sponte licet, nascens herba est in domino domini fundi, cum id quod ex re nostra nascitur, nostrum sit. §. 19. *J. de R. D. l. 50. ff. ad L. Aquil.* Obstat, posse unumquemque in alieno fundo facere, quod sibi prodest, & domino fundi non nocet *l. 2. §. 1. §. 5. ff. de Aqua & Aqu. plur. arc.* Respondi. Aucupium tibi prodest, & mihi non nocet, & Divus Pius tamen aucupibus rescriptis, non esse consentaneum, ut per aliena praedia, invitis dominis faciant aucupium *l. 16. ff. de Serv. Rust.* Ita jure domini prohibere possum, ne transeas per meam aream vel domum, vel haurias ex meo fundo aquam, etiamsi utriusque nostrum sufficiat aqua. *l. 1. §. pen. l. 3. §. f. ff. de Serv. Rust.* Dominus enim in suo praedio est instar reguli; quo invito quippiam facere est injustum, quod ipsi enim displicet, valida prohibitionis habet. valorem, & semper melius rem suam intactam servare, quam post vulneratam causam remedium quaerere. *l. f. C. In quib. caus. in integr. rest.* homines enim ut plurimum

num aliarum rerum, alteriusque juris sunt accipitres, qui alicujus rei, ad certum tempus ex coniventia vel familiaritate, permissum usum, nescio quo sapius excogitato jure longe ulterius præterdere solent. Et quod præcipuum, id saltem ex alleg. l. 2. effici cogique potest, ut mihi in alieno facere liceat, ne mihi quid noceat, minime vero ut lucrem. Quin imo si rem accuratius examinemus, utique sciendum est, per pactum domino fundi noxamentum fieri, quippe qui vel propria animalia immittere, vel fundum alteri locare, aut servitutem pascendi, accepto pretio, constituere potuit. Hujus regulæ limitationes vid apud Thom. de noxa animal. c. 15. & de Affidatura Str. Us. Modern. ff. L. 19. r. 2. §. 23.

Not. 4.

Jus pascendi ob onus verum vel analogicum servitutis, ad conservandam, quomodocunque potest, libertatem naturalem, & ne prædium servieas nimium prematur, strictæ esse interpretationis; iniquissimum enim, inquit Papin. auferre domino, quod usus ei non abstulit. l. 20. ff. Ex quib. caus. major. & arg. l. 1. §. 18. ff. de Aqv. quotid. l. 1. §. 6. 15. 17. ff. de Fluminib. ne quid in Flum. publ. l. 12. C. de Serv. & Aqv. Thom. Merckelb. ap. Klock. Tom. 2. cons. 33. §. 1. Wesenb. P. 1. cons. 4. n. 3. & c. Köppen Decif. 57. n. 1. & Piltor. P. 1. cons. 70. n. 15. Quod jus pasc. ad d. animalia, quam quæ moribus & ordinationibus civitatum, pagorumve, aut magistratus jussu, vel etiam conventionibus eorum, quorum interest, de super initis, introducta, haud permittit. Quo fit, ut reluctante domino serviente, agni cum ovibus, eadem in loci pastura pasci nequeant, sed agnos certo, qui constitutus est, ovium numero adnumerari oporteat. Qua de re, quamvis in causa Andr. Dietrich von Schleinitz contra Georg Rudolph von Lütthau, reus, qui ad certum ovium numerum adstrictus erat, in judicio, quod Lipsiæ est, supremo, objiceret, capita ovium, quæ numerum excederent,

D 2

non

non oves, sed agnos esse, eosque tanquam accessionarium, quod principale suum sequitur, una cum ovibus, absque vitio excessus, computandos *arg. l. 65. & 81. ff. de Legat. 3. c. 42. de R. J. in 6.* M. tamen Martii 1687. pronuntiatum fuit: **Das Beflagter mehr als 300. Schaaf-Röser zu halten, und damit die dem Besitzer des Guts Stauchitz zuständige Fluren, mit und neben dem Schaaf-Vieh zu Maulitz, ingleichen die Maulitzer Wiesen, mit dem Rind-Vieh nach dem Tage Urbani, und vor Michaelis zu behüten zc. nicht befugt.** **V. N. W.** Vocabulum autem Röser, ex sententia Struvii, in *dissertatione de jure ovium*, est æquivocum, quod & oves perfectioris & junioris ætatis, alte Dämmel, Zeit Dämmel, Kilberjährlinge, quæ alias e numero ovium exclusæ habentur, comprehendit. Quam tamen sententiam Dn. Berger. in *sua Occ. Jur. l. 2. tit. 3. th. 9. N. 3.* eo limitat, ut ille, qui aliquo in prædio, jus pascendi certum numerum ovium habet, agnos, qui nondum primum annum transgressi sunt, simul ibidem pascere possit, & ita Senatibus, adjectis protocollo rationibus, pronuntiasse adduxit: **Das weil die Dämmel, vor der Abhebezeit nicht separirer würden, demjenigen, der die Schaaf-Huthe, auf gewisse Anzahl Schaafe hat, die Dämmel mit hinzureiben nicht verwehret werden könte.** Haud tamén, cum amplior numerus pecoris, quam qui duci debet, ad pascua duceretur, jus pascendi statim amittitur, sed in iis tantum pecoribus, quæ numerum excedunt, prohibenda est pastura, utile enim per inutile non debet vitari *l. 1. §. 18. ff. de Aqv. quotid. & sibi. l. 37. de R. J. in 6.* Quod si vero quis, in certa pecoris specie jus pascendi habet e. g. in ovibus, his sublatis, boves, capras &c. potissimum fues, qui rostrorum impudentia omnia volvunt & revolvunt, surrogare non potest. Schneidew. *ad pr. J. de S. P. R. n. 31.* Ita secundum **Cl. P. 2. dec. 106. n. 17. F. L. respondit: Weil einer von Udel**

del, so bey dieser Stadt zwey Rittergüther in Besiz hat, auf eure Wiesen, welche unter das eine Gut, so gar verwisset, gehörig, sich der Hütung mit seinen Schaaßen von Michaelis bis Quasimodogeniti, anmass, die ihr aber nicht gestatten wollet. Ob nun wohl der von Adel, das jus pascendi auf eure Wiesen mit den Schaaßen beybringen und vorgeben möchte, daß den Wiesen gang zuträglich, wenn sie mit Röhren und Ochsen betrieben werden: Dennoch aber und dieweil der Natur und Eigenschafft der servituten gang zuwieder, solche auf andere Fälle und Viehe zuziehen, dieselbe auch sonst, wenn sie reales, außer und ohne dem Gute absonderlich nicht verpachtet noch vermiethet werden können, und disfalls nicht was nüzlich, sondern vielmehr was zulässig zu beobachten. So ist demnach oberwehnter von Adel, die Hütung auf euren Wiesen, andern zu vermiethen, und Wohltaische darauf treiben zu lassen, nicht befugt; noch ihr ihm dasselbe zu verstaten schuldig *B. N. W. & Meichsner decis. Camer. l. 1. t. 1. dec. 36.* Daß wenn man nur mit gehörnten Vieh und Schweinen zu treiben berechtiget, man alsdenn mit andern, als Schaaßen, Geißen, Gänßen, Pferden nicht fortkommen kan, denn die Schaaße und Geißen, sind den Weydgang, da das Hind, Vieh gehet, schädlich.

Not. 5.

Servitutum pascendi, non etiam statim complecti den Pferg-Schlag. Wer die Huth hat, hat nicht so fort auch den Pferg-Schlag. Es seynd solche jura separata, weil servitus der Huth, durch den Pferg-Schlag aggraviret wird, in Ansehung, daß die Schaaße stets auf der Wad bleiben. Ita S. W. respondit ad interrogat. Regiminis Saxo-Gothani in causa Tit. Adam G. von Wangenheim, und der Gemeinde Wolffsberingen, contra Tit. H. von Wangenheim M. Febr. 1683. Berg. *Occ. Jur. L. 2. t. 3. th. 9. N. 9.*

Not. 6.

Not. 6.

Jur. Sax. privati relinqui arbitrio, proprium habere pecudum pastorem, modo ne merces, quæ communi debetur pastori, minuat, nisi habeat tres mansos. Niemand mag auch einen sonderlichen Hirten haben, so er dem gemeinen Landes. Landr. L. 1. art. 24. & L. 2. art. 54. Qui privatus pastor, ut æque in publicis, quam in domini pascuis pecus agat, æqui & boni ratione defenditur; Berl. P. 2. concl. 49. n. 38. & all. Berg. O. J. N. 7. ne scilicet pastulatio per proprium pastorem introducta, in favorem domini, qui tres mansos possidet, **Hu-
fen**, in ipsius retorqueatur damnum & odium. l. 6. C. de LL. Et quandoquidem universitatis pastori, omnia privatorum arva, ad pascendum communiter sunt relicta, non video, cur non bona, in singulari pecudum curatore, reciprocato habeat locum. Nec aliud præfens rerum ratio admittit, fundi enim ita sunt commixti, & utrobique promiscui, ut privato pastori, sine aliorum prædiorum tactu, pecus in propriis domini fundis pascere, impossibilitas obstet. Ita Scab. Lipsi. in causa **Matthes Klingens zu Nebra** M. Maj. anno 1626. pronuntiarunt. Cz. p. 2. Const. 41. def. 7.

Not. 7.

Domini in fundis pascuis saltem nihil facere debere, quo servitutis usus impediatur, arg. l. 13. §. 1. ff. de S. P. R. quod cum non fit, si Dominus prædii servientis, una cum Domino dominante, in prædiis pecora sua pascat, modo utriusque pastura sufficienter consulat, & nihil aliud inter partes conventum, id ipsum à Domino dominante prohiberi nequit, arg. l. 2. §. fin. ff. de S. P. R. l. 24. ff. de Damn. infect. Richter P. 1. conf. 36. n. 23. sat bene arguit: præterea illum, qui Jus pascendi præscripsit, si sufficiens, ex locorum, qui serviunt, partibus, reciperet pascuum, non modo Domino prædii, pascuorum inopia laboranti,

ranti, idem pasturae Jus denegare non posse, sed & ipsi dicto in casu, quamvis possessione centum annorum gaudeat, cedere debere. Et ita Facult. Jenens. M. Novembr. 1622. sequentibus in verbis responsum esse *ibid.* tradit. Hat schon die Gemeinde N. wegen der Trift und Weyde ihres Viehes, versprochenen maffen denen Jundern über Rechts verwehret, weil kein Geld enrichtet, auch keine Fuhren gethan, sondern Jure servientis sich derselben gebrauchet; Dennoch dieweil in ihrer Mark, an gnugsamer Trift und Weyde für ihr Vieh kein Mangel ist, dargegen ihr und die S. Gemeinde, in der S. Mark nothwendige Huth und Weyde nicht haben würden, wenn der Gemeinde N. berührte Huth und Weyde weiter verstatet werden solte, so ist dieselbe uff vorhergehende Uffkündigung sich mit ihrem Viehe der S. Mark gänzlich zu enthalten schuldig. V. N. W. Cum quo coincidit Berg. in *Dec. Jur. L. 2. t. 3. th. 8. N. 1.*
Not. 8.

Dominum praedii, in quo rusticis aliisve, praeterlapsa Michaelis festo, Jus pascendi competit, ante illud tempus, in ipso praedio, pecora sua pascere posse. Ita in causa. G. H. und S. von Einsiedel und der Gemeinde zu Eschenselt in supremo, quod Dresdae est, Appellationis Judicio, M. Jun. 1627. pronuntiatum & Leuteratione & Superleuteratione confirmatum fuit. Berlich. P. 2. Dec. 201. N. 16. Et. Quamvis praedium inde aliquod deportet damni, *ibid.* n. 34. Itentidem Ele. Sax. Christiani I. in causa Juris pascendi, rescripto de Anno 1667. constabitur; quod Dominos proprietatis zu hohem und neuen Roda, & ipsum Electorale concernit praedium; ubi praesentia leguntur verba: So viel nun des Pachtmans Sacher betrifft, daß er mit den Vorwercks Vieh, auff gemeldeten Marken etwas zeitiger als bisher geschehen, und noch vor Michaelis berreiben lassen möchte; Verneh:

nehmen wir, daß es von Gegentheilen weiter nicht, als auf dieses Jahr gewilliget werden wolle, dabey wir es auch zu diesen mahle also unbeschadet unsers Rechts bewenden lassen. Alii hanc inducunt differentiam: an quis titulo oneroso, aut lucroso jus pascendi acquisierit, ita ut hoc in casu lubenti animo Jus compascui Domino concedant, in altero autem pertinaciter negent; quippe qui Jus pascendi, absque Juris Compascui, quod debuisset, reservatione, quocunque modo, in alterum lucrative transtulisset, sibi ipsi, quod non cauti in alienatione sibi prospexisset, imputet; quo enim facto, Compascui prætensionem, præsumtio doli impediret, & quod nemo in Jure, quod legitime acquisivit, posset inquietari, *arg. l. 21. ff. de Contr. Emt.* In primis cum à Domino serviente omne illud, quo optime constituta servitus deterioratur, fieri non oportere, lege aperta prohibetur. *l. 15. §. fin. ff. de Usufr. l. 6. §. fin. ff. Si Serv. Vind. l. 13. §. 1. de S. P. R.* Id quod majori caret dubio, quando absque determinatione, quæ alias fieri solet, temporis, Jus pascendi fuit delatum. J. Sax. Elect. ad constituendam servitutem juris pascendi ex pacto requiritur confirmatio judicialis Berg. *Oec. Jur. L. 2. t. 3. th. 1. N. 2.*

Not. 9.

Dominum servientem, locum quem ætas incultum reliquit, & in quo alteri Jus pascendi est, rastris circum agere, seminare, vel alio modo in vineam &c. immutare, prohiberi. *l. 21. ff. de S. U. P. Berg. d. l. Th. 9. N. 5.* Prouti est in Domino proprietario nemoris, quo in aliis Jus venandi competit, quod ab eo desolari, ideo interdictum, ne damnum imperio sylvarum & ferarum, vel quod alii dicunt, banno, fore stali, der Wildbahn, contingat. Berlich. *P. 2. conclus. 49. N. 13.* ubi à Fac. Lipsi. pronuntiatum: Dieweil aber dennoch der Grundherr zu Nachtheil dessen, so das Jus pascendi erlanget, den Grund

Grund und Zeiten umzureißen, und zu Acker zu machen, nicht befugt, welches zugleich auch von den Leichen, zc. So seyd ihr auch wegen des erbaueten Teiches, euch mit euren Nachbarn zu vergleichen und ihnen deswegen gebühretlichen Abtrag zu thun schuldig. De cætero in genere admonendum, quod accuratum hac in re conservandum sit juris obsequium, adeo ut quis agrum prius, quam quo certo tempore probatum, perarare & seminare non liceat. Ita Judicium, quod Jenæ est Aulicum, 1673. tum temporis, quo reus hujus in servitutis possessione erat, censuit: Das Stoppeln, umreißen oder felgen, sollen die Kl. bis auf Bartholomai unterlassen zc. Item, si hac in re convenerunt, vel moris est, agrum acquiescendum seminare prohibitum est, h. e. zussäen, und in das Brachfeld, Erbsen, Linsen, Wicken, Klee zc. zussäen.

Not. IO.

Pecora morbida in detrimentum aliorum pascere, quia imo quæ suspicantur valetudinaria, ob metum infectionis, indicta desuper poena, summo veri. arg. l. 13. de Act. emt. vend. Berg. Oec. Jur. L. 2. t. 3. Tb. 9. N. 4.

Not. II.

Juri pascendi, quod est jus reale, intra longum tempus præscribi. arg. l. 1. in f. de Aqv. & Aqv. plu. arc. l. 2. C. de Servitut. l. 10. ff. si Serv. vind. ibi: Si quis diuturno usu & longa possessione & c. l. 6. ff. de Usur. Decius Conf. 483. N. 13. Schurff. I. conf. 69. n. 22. Alii, non nisi tempore tanto, cujus initii memoria non extat, præscribi putant, quoniam ad servitutes discontinuas pertineret, quibus alterum uti, cum facta semper non fierent, sed forte raro, Dominus facile ignorare posset. Mynf. Conf. 11. N. 6. Köppen. Dec. 57. n. 73. Mod. Pift. conf. 7. n. 5. Decius Conf. 483. N. 26. Sed à veritate Juris alienum est, cum fundamentum distinctionis in servitutes continuas & discontinuas

tinuas valde stramineum sit, petitumque ex L. foramen. 28. ff. de S. U. P. & per foramen, in cloacam turbidarum distinctio- num, ab aliis non immerito rejectum, Longovall. in l. 3. de Ju- risd. n. 208. Wesenbec. in paratit. n. 5. de Servit. Costal. ad l. servitudes. de Servitutibus. tum quia lex ult. in f. C. de Long. temp. præscr. quæ servitutum perimitit præscriptionem, & jus distin- ctionis mentionem non facit: cum quia omnes servitutes causam habent continuam i. e. sic comparata sunt, ut suapte natura & potentia usus earum continuari possit: Quin imo in- spicitur potius animus possidentis, cui debetur Servitus, quam actuum intervallum, nam animus, eo à tempore, quo Servi- tus incepit, semper est continuus, licet actus servitutis ali- quando intermittatur. Ita Fac. Jenens. in causa des von Bre- dau contra Georg von Hödern M. April. 1607. respondit Richt. P. I. conf. 35. Berg. in Oecon. Jur. L. 2. t. 3. th. 4. N. 3. scri- bit: Servitutibus etiam discontinuis, affirmative seu positive ordinario 30. annorum tempore jure, cum Civili, tum Saxo- nico, salva tamen augmenti differentia, præscribi. Consentit Struv. Synr. J. Civ. Ex. 13. th. 39. in f. ibidemque quando.

Th. IV.

Quemadmodum vero aliis à prædiis & fundis, ob commu- nem, quam præstant, utilitatem, certa onera sunt solvenda, ita idem est in possessoribus pratorum, quorum præcipue tria recensentur genera. Ad primum genus pertinent Censibus, **Steuren**, & Contributiones, de quibus l. 4. ff. de Censibus. Ubi secundum quem modum, antiquitas Censum imposuit, perpulchra invenitur descriptio. Ad secundum genus spe- ctant Decimæ, die **Dehen**, tam Jure Div. Numer. 18. v. 21. & 24. *Deuteron.* 26. v. 12. quam Jure Ecclesiastico. c. *Cum con- tingat.* 29. X. de Decimis Rebuff. qv. 2. N. 2. & Matth. Wehner. in *Obs. Pract. verb. Noval-Zehend.* dicens: **Wiesen, Gärten und Kraut-Gärten, werden unter rechte Bau-Güter ge- rech-**

rechnet, davon man Zehend zu geben schuldig ist. Ad tertium, Annuus numerantur census, die Jährlichen Zinsen, aliquando enim à pratis certus pratorum census exsolvi debet. Klock. *tr. de Arar. l. 2. c. 4. n. 21.* Speidel. *in Spec. Notabil. verb. Wiesen.* De cetero pratorum, modo graviora, modo leviora onera, pro locorum consuetudinum & pactorum diversitate variant.

Not. 1.

Pascua publica immunitatem à pensionibus & oneribus nescire, quæ cum cives præstare teneantur, necesse est, ut, qui sibi communis pascui Jus adscribere gestit, membrum civitatis sit, probet; istud enim ius, qui non veri cives, civiliaque præstare onera immunes sunt, merito occluditur *l. 1. C. de Pasc. publ. l. 10. ff. de R. J. Matth. Wehner. in Obs. Pract. verb. Weydang in fin.*

Not. 2.

Dn. Thomafium *in tr. de Muneribus §. retenta n. 7.* & Klock. *de Contribut. c. 17. n. 25.* putare, *d. l. 4. de Cens.* ob utilitatem insigniter refertissimam, aureis literis, ædium censualium januis esse inferibendam, quippe qua æquissime cautum esset; illam æquitatem debere admittere censitorem, ut officio ejus congruat, relevari eum, qui in publicis tabulis, (quæ Censur dicuntur) delato modo frui certis ex causis non possit. Quare & si agri portio chasmate perierit, debet per censitorem relevari. Si vites mortuæ sint, vel arbores aruerint: iniquum, eum numerum inferi censui. Majoris intellectus gratia omnino legi meretur *pr. h. l.* ubi dispositum est: pratum quod intra decem annos proximos sectum erit, numero censuum demum inferi debere. Inde, quod optima in æquitate est positum, elucet, bona secunda reperit, quos utiliter ferunt, æstimanda, maximam enim saperet iniquitatem, onera excedere redditus. Profecto ita est, hæc admonitio, si sapius ad animum revocaretur, coacervatis

subditorum querimoniis, ut felix admoveretur finis, parum abesse.

Not. 3.

Commutato in agrum prato, decimatori universali, dem Zehend-Herrn decimas foeni remanere, *cap. Commissum X de Decimis*. quia per mutationem qualitatis live formæ, essentia fundi vel loci non mutatur, ex quo quis decimas percipere solitus fuit. Wehner *in Obs. Pract. verb. Novalzehend*: Wenn solche Felber als Kraut-Gärten, Wiesen, &c. ungerissen werden, davon man zehend zu geben schuldig ist, so bleibt der Zehend dessen, so ihm vor diesen von solchen Gütern genommen. Nisi quis libertatem præstandarum decimarum præscripsit, quo casu, ille a decimis foeni merito immunis pronuntiatur. Wehner *ibidem*: Wo aber die Unterthanen libertatem præstandarum decimarum uff solchen Wiesen &c. præscribirt: So können die Zehend-Herrn solche Güter mutata forma agri nicht zehendbar machen. Libertas autem a præstandis decimis, vulgo Zehendfreyheit, a Laicis contra ecclesiam secundum Canonistas præscribi non potest, idque in favorem ecclesie, quod decimæ sint institutæ pro vicu ministrorum ecclesie. *Num. 18. circ. f. 1. Cor. 9. c. decima 16. g. 1.* Diweil aber bey den Laicis solche Ursachen nicht militiren, sondern ihre Zehende ad proprios usus gebraucht und convertiret werden: ideo Canonistæ volunt, quod libertas a præstandis decimis contra Laicum præscribi possit. *Rebus. de decim. qv. 13. n. 55. vol. 5. C d Matth. Wehn. ibid.*

Not. 4.

Conversa, in aliam agrorum formam, prata, jure, novalia sin Neubruch haud dici, nec oneri, quæ dicuntur decimæ novalis, Novalzehenden, quas decimator universalis occasione decimationis antiquæ prætere solet, subijci; in talibus epim licentia non extendenda, sed potius restringenda *l. 19. ff.*

19. ff. de Liber. & posthum. Hinc d. Wehn. *ibid.* Wenn Weisen, Gärten, ic. ungerissen werden, so kann man solche proprie novalia nicht kauffen, ic. Novalia enim sunt agri de novo ad culturam redacti, de quibus non extat memoria, quod aliquando culti fuerint, *conf. c. quid per 21. de V. S. c. fin. de privileg.*

Not. 5.

Pensionem pro pratis uniformem per 10. 20. 30. &c. annos ab Emphyteutis præstitam, a dominis, a quibus causam habent, augmentatitè mutari haud posse; res enim Emphyteutica, annui redditus, certæ quantitatis, ad 10. 20. 30. &c. annos per solutione & præscriptione, possidenti acquiritur. *l. f. C. de Fund. patrim. l. 4. C. de Præscript. 30. vel 40. annorum.* Hopp. *Comm. ad pr. J. de Usucap.* Licet enim Emphyteuta tantum possessionem naturalem habeat ad instar fructuarii, *l. 12. ff. de A. vel O. P.* possessio autem ea ad inducendam præscriptionem non sufficiat: *l. 10. §. ff. de A. R. D.* ipsum tamen jus Emphyteuticum, quod separatum est a re ipsa, civiliter & naturaliter possidet, & ideo ejus juris plenum dominium consequitur, quod respectu. dominii ejus, quod dominus proprietatis retinet, utile perhibetur. Hoc ampliatur in Conductoribus. Panschman. *quest. 22. n. 64.* Communi enim Dd. calculo receptum scimus, locationem eam, quæ fit ad longum tempus, h. e. decennium haberi pro alienatione, Covarruv. 2. *Variar. Resolut. 16. n. 2. Cz. l. 5. Resp. 17. n. 10. Fabian. n. 4. q. pr. q. uti. de Emt. Matth. Stephan. de Jurisd. L. 3. p. 1. c. 17. n. 12.* adeoque decennali illa locatione transferri dominium utile, taliqve Conductorì dari actionem in rem *l. 1. §. 3. de Superf. ubi JCrus ei, qui nou ad modicum tempus conduxit, in rem actionem tribuit & c. & l. 1. in ff. Si ager vectigal. Zas. p. 9. n. 12. de Feud.* Quod argumento a simili circumvallatur: Usuræ enim longo tempore præstitæ, in posterum quoque ob id, quod longo tempore præstitæ sint, dari debent *l. 6. ff. de Usur. ibi: ideo solvendas*

E 3

usur.

usuras, quod eas ipse dominus longo tempore prestitisset. Ex iisdem enim causis, ex quibus inducitur præscriptio, inducitur quoque præscriptio tituli; sed inducitur præscriptio longo tempore, & præscriptio tituli. Ratio connexionis est; quia facilius admititur rei cuiusque deterioratio, quam consumptio. *l. 23. C. de Leg. l. 41. ff. de Hered. Instit.* In solutione autem usurarum est consumptio totius, quoniam in dominium recipientis abeunt nunquam reversura; in præstatione autem usus pratorum, est saltem deterioratio, sine fundi consumptione. Ita F. J. in causa Nobilium a Bredau M. April. 1607. in verb. Sind demnach die von Bredau ihres Vorwendes ungeachtet, ihren Unterthanen die Wiesen vor 28. neuen Pf. zu gebrauchen, nutzen un solche mit den Höffen zu vereinfhern nachzulassen schuldig. Richt. P. I. *conf. 35. n. 3.* Sed hæc sententia, prouti magnis involuta est difficultatibus, & dissensionibus; ita a Str. in *Uf. Modern. ff. L. 29. t. 2. §. 58.* fuse solideque tractatur, qui sententiam, quam dixi, quoad casum, quo in de titulo Loc. Cond. ab initio constat, strenue negat, & præjudicio §. 61. confirmat, ubi autem dicto de titulo non constat, cum Richtero, cujus ejusmodi casus est, consentire videtur *ibid. §. 44. Et.* Sicque non amplius obstat *l. 10. C. de Loc. Et Cond.* ubi locatio Cond. ad longum, imo perpetuum tempus fieri potest, nec *l. 2. C. de Præscript. 30. vel 40. ann.* ubi omnis præscriptio ad 40. annos usque in Locat. est rejecta. J. Sax, P. 2. C. 40. circa hanc rem dispositum legitur: **Oftmahls trägt es sich zu, daß etliche Güter von dem Besizer als Leih-Güter, die sie ex titulo locati conducti haben, gefordert werden, Weßl. gestehet solches nicht, sondern wendet für, er und seine Vorfahren hätten die Güter pro uniformi canone, und ihm einen gleichförmigen Zins über 30. Jahr, Jahr und Tag oder länger gebraucht, und innen gehabt, in diesen Fall ist ohne Zweifel,**

fel, da der Kl. sonst nichts gewisses beweiset, vor den Best.
zu sprechen. Atque ita ex lapsu temporis tale jus perpetuae
coloniae, quod a domino revocari non valeat, induci posse,
docent plerique. Str. *ibid.* §. 43.

Prata multifariam & ab hominibus, & a feris pessime cor-
rumpuntur. Homines enim imprimis peregrè proficiscentes
& aurigæ, sepimenta, & quæ cetera sunt munimenta prato-
rum parum curantes, ea adeo proterve transeunt, ut continu-
os eorum transitus, in modum servitutis, vel viæ, vel itineris,
vel actus, facillime, & quod pejus sapissime dilapsos esse, ex-
perientia docuerit. Prioris enim ut plurimum vestigia calcat
secundus, ad irredimibilem, quod dixi, servitutum usque. Qui
impudens excessus in Ordinatione Provinciali Saxo-Gothana
P. 2. c. 3. t. 10. iis, quæ subsequuntur, verbis, serio inhibetur:
Daß niemand bey ernstlicher Straffe, mit reiten, fahren
oder gehen, neue Wege über Acker und Wiesen, dadurch
dem Eigenthums-Herrn öftters Schaden geschiehet, auch
darbey wohl Diebstahl, und andere Ingelegenheit mit
verläufft, machen, die Uebertreter aber nebst Erlegung der
Straffe auch die verursachten Schäden zugelten, schuldig
seyn sollen. Dein damnum inferitur pratis, si convicius in
alterius gramen ultra limites falcem immitit, & surripit, quod,
si ex proposito lucrificiendi gratia fit, furtum est, & *Jus Prov.*
Bavaria tit. 27. art. 1. & 2. Furti instar arbitrarie punitur. Si
foenum ipsum a pratis surripitur, poena infligitur extraordi-
naria, multa, temporaria relegatio, vel etiam pro quantita-
te damni, alia poena furti v. *Jus Prov. Würtemb. von Feld-Die-*
ben Cz. P. 2. gn. 38. n. 28. Ab animalibus etiam tam feris
quam mansuetis & mansuefactis, quæ omnia, ubi modo deve-
niunt, devorant, & non devorata prorsus inutilia conculcan-
do reddunt, permultum damni contrahitur pratis. *Quam*
ob

ob causam feræ, fossis & sepimentis, quod supra dictum, arceri, nec non canibus, vociferationibus, & bombardarum explosionibus dispelli; sed devorata a Principe, cujus putantur feræ, æstimato repeti non possunt, quamvis acerrime Cravetta *conf. 4. n. 3.* Menoch. *de Præsumt. 29. n. I.* & quos allegavit Thom. *de noxa animal. c. 16.* repetitionem damni contendunt. Quoad mansera, contra possessores animalium, quæ nocuerunt, experiri licet Actione de pastu *l. 14. §. f. ff. de P. V.* Quæ cum A. ex L. Aquil. si pastus culpam domini implicet, facillime concurrit; cum A. negatoria, si forte, qui immiserat, opinione servitutis id fecerat; *arg. l. 8. §. 5. ff. Si Servit. Vind.* Cujac. *in Paratit. C. de L. Aquil.* cum A. injuriarum, si animo me impediendi in usu rei meæ vel injuriarum; *l. 13. §. f. vers. Aut si quis rem & c. ff. de Injur. l. 25. ff. de Act. Empti.* cum interdicto uti possidetis, si animo usurpandi possessionem meam, quis fecit *arg. d. l. 8. §. 5. ff. Si Serv. Vind. l. 3. §. 2. & 9. ff. Uti possid.* Extrajudicialia remedia sunt: Pignoratium, quæ ad restitutionem damni ac conservationem itidem possessionis potissimum tendit. Germanice *Pfändung.* Berg. *O. 7. L. 2. t. 2. th. 26. N. 7.* Exturbatio & Multatio, quæ magis ad vindictam respectu nocentis animalis spectat. Thomæ *d. l. & c. 23. §. 12.*

Not. I.

Jur. Civ. per agrum alienum, etiam incultum, vehiculum duci non posse, *l. II. C. de Servit.* at J. Saxon. permillum esse, *Sächß. Landr. L. 2. art. 27.* *Wer über ungewonnen Land fährt, es sey denn eine gehegte Wiesen, er bleibt es ohne Schaden.* Berg. *Oec. Jur. L. 2. t. 3. th. 6. N. 4.* Aliquando etiam viatoribus & aurigis, prata agrosque cultos transire haud veritum, quando videlicet via regia, ob aquarum effusionem, ruinosam, vel nimium ob intermissam ejus reparationem, remorans est, ubi & proficiscentium justis querelis locus

cus datur. Debet enim magistratus, qui viarum reditus, vectigalia &c. efflagitat, facilem indemnemque procurare transitum.

Not. 2.

Ad pratum, undiqvaque fundis servitutum nescientibus circumdatum, aditum ab alterutro convicinarum non esse denegandum, sed quod optimæ æquitas, a magistratu subveniendum, arg. l. pen. ff. Si Serv. Viud. l. pen. pr. de S. U. P. l. 44. §. f. ff. de L. L. l. 15. §. I. ff. de Usu & Usufr. legat. Scotan D. 27. tb. 21. ideo ut a vicinis iter, certo denique tempore, actus sit concedendus l. 14. §. I. *Quemadm. Serv. amitt. Qvem in modum F. V. respondit M. Jun. 1701. Berg. Occ. Jur. d. l. th. 5. N. 6. Idem in Additament. ad b. l. scribit: Agro ita incluso, ut per multas demum ambages, atque adeo difficilius ad eundem deveniri possit, a iudice ex officio constituendam esse servitutum, pro certo tamen pretio, eoque ab oconomis definiendo, & dominis, per quorum prædia, dirigenda est servitus, exsolvendo. Et ita F. V. respondisse M. Aug. 1711.*

Not. 3.

Ejus, qui in transitu est, equum impune pascere posse 2. F. 27. neque peregre proficiscentem teneri, domino prædii forte supervenienti, pretium graminis restituere, etiamsi ipse pabulans sit dives. Qua de dispositione, quamvis vagum J. Civ. corpus, altum, quod mirum, foveat silentium, vestigium tamen probe notum occurrit J. Div. Math. 12. v. 1. &c. quod refertur in c. discipulorum 26. de Consecr. dist. 5. Nec J. Saxon. est dissentaneum. Ita enim Saxo: *Er liegt einem wegfertigen Mann sein Pferd, er mag wohl Korn schneiden, und ihm das zufressen geben, als fern er das erreichen mag, stehend in Wege mit einen Fuße, aber er soll es nicht vonnen führen, noch wegbringen zu seinen Hugen Landr. L. 2. art. 68. Thomæ de nox. animal. c. 15. §. 24. &c.*

F

Not. 4.

Not. 4.

Principes de damnis per feras pratis illatis, A. L. Aquil. conveniri non posse; quia hodie suo jure utuntur, qui venationes inter regalia relatas, subditis interdunt; qui autem suo jure utitur, nemini injuriam facit *l. 55. de R. J.* Et quid? quis feras custodire potest, aut illas custodiendas ullo jure est obligatus? Non Actione de pauperie, quia feræ fruges depascendo non contra sui generis naturam nocent. Non A. de pastu, quia fera bestia (quæ ratio etiam ad A. de pauperie pertinet) non est in dominio domini sylvæ, sed ut olim §. 12. J. de R. D. l. 3. §. 14. ff. de A. Poss. ita adhuc hodie ante occupationem est nullius, potestque in aliam sylvam egressa, a domino istius sylvæ, qui ibi venationum jura habet, capi & adquiri. Feræ enim hodie ita Principis saltem sunt, ut earum dominium, actu & exercitio, eidem demum per capturam acquiratur. Berg. *Oec. Jur. L. 2. t. 2. th. 8. N. 1.* Naturalis igitur saltem vacillat æquitas, ut non patiantur subditos morari in damno, aut redigi eos ad inopiam, Domini. Quam æquitatem secuti Principes FRIDERICUS WILHELMUS & JOHANNES, DUCES SAXONIÆ, &c. in *Ordinat. Prov. de anno 1589. tit. 34. §.* Wir wollen, *re.* non tantum permittentes subditis canes alere minores ad abigendas feras, sed & si adhuc a feris damnum paterentur, gratiosos se erga ipsos exhibituros esse constituentes. Thomæ *d. l. c. 16. §. 40. &c.* Quod si vero feræ e. g. forte mansuefactæ in domino alicujus existunt, eo in casu limitato, A. de pastu merito competit. Struv. *Ex. 12. th. 1.*

Not. 5.

Pratum depascentem, ut furem etiam hodie puniri posse, Termineum *de process. c. 101.* studiosè contendere, ideo ad auctoritatem *Ordinat. Caroli V. Criminal. art. 167.* provocantem: **Wer bey nächstlicher Weil, jemand seine Früchte, oder auf dem Felde un Wiesen seine Nüzung, wie das alles Nahmen hat, heim-**

heimlich oder gefährlicher Weise nimt und hinweg trägt, oder führet, das ist auch ein Diebstahl, u. wie andere Diebstähle vorgemeldter maße zu straffen, desgleichen wo einer bey Tag, jemand's an berührten seinen Früchten, die er heimlich nimt und hinweg trüge, großen merckl. uñ gefährlichen Schaden thäte. *add. l. 25. §. f. l. 26. §. 1. & 28. §. 1. de Furtis.* Sed mitior arridet sententia. Enixa enim Caroli mens, pastum a furto distingvi volentis, ex verbis illis: **nimmest, hinweg träget oder führet, semel iterumque nehme, hinweg trüge,** positus, satis elucet. *Qvi pecora immittit, nihil surripit, nihil contrectat, furtum autem sine contrectatione non committitur l. 3. §. f. ff. de Furt.* Contrectatio enim pecorum, dum gramina carpunt, quo ope, consilio immittentis furtum fieret §. II. *J. de Oblig. qva ex delict.* genuinum contrectationis significatum, & definitionis furti explicationem non incurrit: nam ut quis furti obligetur ex ope præstita, furtum revera ab aliis factum fuisse oportet: pecora autem ipsa, etiamsi ea absumendo contrectare dixeris, furtum tamen facere non possunt. *Qva cym ita sint, poena furti hodierna ad hoc factum non est extensiva l. pen. ff. de Pen. l. 155. §. 1. ff. de R. J.* Casus enim poenales sunt stricti juris, qvi interpretationem ampliativam non recipiunt vel similitudinariam. *Thomæ c. 30. §. 39.*

Not. 6.

J. Saxon. dominum pecoris in causa pastus, non tantum ad refusionem damni teneri, sive pecus immiserit *Landr. t. 2. art. 47.* **Wer sein Vieh auf eines andern Mannes Korn treibet, oder uff sein Gras, der soll ihn gelten den Schaden uff Necht, nach seinen Würden, sive id sine immisione depaverit. *ibid.*** Ist der aber nicht gegenwärtig, des das Vieh ist, wenn das Vieh Schaden thut, und wird gepfändet, den Schaden soll er gelten, ob man den Schaden zu Hand beweiset. Sed præter eam etiam ad emendam domino prædia depa-

depasti solvendam, quæ, si pecus immiserit in prædium alicujus privati, est trium solidorum *d. art. 47.* und darzu die That verbüßen mit 3. Schilling, seu secundum valorem nostræ monetæ, quatuor denariorum. Sin pecus immiserit in pascua communia alterius villæ, aut si pecus citra immisionem depaverit, pro singulis pecoribus pignoratis, vel rite abactis, emendam sex nummorum præstat dominus *ibid.* Wer sein Vieh in eine andere Flur auf gemeine Weide treibet, wird er darum gefändet, er giebt 6. Pf. zu Bus. Thomæ *d. l. c. 17. §. 14*

Not. 7.

Dominum & Communitatem, si pecus in custodia pastoris depaverit, propter ipsius in hac re commissam culpam, non teneri; (factum enim officialis, tum demum censetur factum domini, quando bene agit, non item, quando male *arg. l. 60. §. f. ff. Mandati*, & æquius est, ut ille damnum sentiat, cujus quali culpa damnum datum, quam quod ille sentiat, cujus nulla est culpa *l. 22. C. de Pæn.*) sed ipse Pastor ad emendam trium solidorum tenebitur, quæ mera est culpa pœna. Limitatur tamen I.) nisi pecus citra culpam sive præsentis, sive absentis custodis depaverit 2.) aut ubi custos aufugerit, vel non fuerit solvendo 3.) nisi opera negligentis custodis etiam circa res alienas utatur *§. f. J. de Oblig. quæ quas. ex del. nasc. 4.*) aut domini in ipso facto intercedat conniventia aut approbatio, & defensio facti *arg. l. 44. §. 1. ff. ad L. Aquil.* Sed domini silentium non statim ad ratihabitionem & conniventiam sufficit. Consentire in delictum (civile præsertim aut privatum) non videtur, qui post commissum delictum, ubi impedire amplius non potest, tacet, neque prodit delinquentem. Thomæ *d. l. c. 16. §. 71. & c. 17. §. 21.* Berg. *Oec. Jur. l. 3. tit. 10. th. 6. N. 2.* J. Sax. A. de pastu, adversus dominum datur, subsidiaria Landr. *l. 3. art. 49.* Thomæ *d. l. c. 16. §. 71.*

Not. 8.

Not. 8.

Ad impetrandam damni dati in pratis restitutionem, locum quidem habere pignorationem, sed præcise ideo non requiri, cum etiam citra eam A. de pastu & de pauperie sint in promptu, quibus ad satisfactionem animalis nocentis dominus compelli possit. Berlich *par. 2. conclus. 34. n. 60.* J. Civ. non est licita: *l. 39. §. 1. de L. Aquil.* At bene Jur. Sax. *Landr. l. 2. art. 27. 40. 47.* Ut vero moribus justa sit, necessum est, ut pecus, quod nocuit, adhuc in agro deprehendatur Stryck. *Usus Mod. Pand. l. 9. t. I. §. 15.* Ubi notandum, in locum emendæ, hodie successisse pecuniam, quæ Germanice dicitur, *der Pfandschill.* *Const. Elect. 27. p. 2.* quæ judici præstatur, quasi pro receptione pignoris capti, als eine Gerichts-Gebühr, ut sportula. Quantitas ejus in terris Saxonice non est uniusmodi, plerumque tamen est unicus solidus i. e. 16. nummi, maxime in Electoratu. Differt a mulcta, quæ quidem itidem judici solvitur, sed ut poena. Relutio pignoris, *der Pfandschilling*, semper & a quolibet pignorato est præstanda; mulcta vero, non nisi a contumaci. Contumax esse hoc loco intelligitur, qui non eo ipso die, quo pignoratio facta est, reluit pignus. Multiplicatur ea mulcta, ut in singulas noctes (quod hodie interpretantur in singulas 24. horas. Berlich. *p. 2. concl. 34. n. 52. Cr. p. 2. const. 27. def. 5. n. 9.*) sit trium solidorum. *Constit. Elect. 27. p. 2.* Dem Gerichts-Herrn von jeder Nacht, so lange das Pfand ungelöst stehen bleibet, 3. Schilling Pf. qui faciunt 4. denarios, hinc ob contumaciam continuatam sæpius evenit. Das das Pfand sich ganz verffehet, quo casu cedit judici, ut ab hoc libere vendi possit Stryck. *d. l. §. 18. Berg. Occ. Jur. l. 2. t. 2. th. 26. N. 7.* Illud constat, emendam parti pignoranti, non judici fuisse solvendam. Judex in suo judicio mulctam habet, sed non emendam, *Landr. l. 3. art. 52.* live, ut habet textus Germanicus: Jeglicher Richter hat Gewette in seinen Gerichte, a-
ber

ber keine Buß. Multa ibi dicitur Gewette. Wette aber heist so viel, als wehe thun, denn damit thuet man den unbändigen und ungezogenen Leuten wehe; quam denominationis rationem reddit Glossa Landr. l. 2. art. 64. pr. Verb. gebent der König, &c. Buße vero est Emenda, & bessern Emendare. Confer. text. latin. Landr. l. 2. art. 27. in f. & alibi passim cum Germanico: Mit der Buß bessert man alle Mißhandlung, die man wieder den Menschen thuet, mit dem Gewette legt man ab Gott umb das, das ein Mann wieder den Menschen gethan hat. Glossa Weichbild. art. 128. n. 4. hoc vult, quod per emendam homini læso satisfiat, conf. c. ex parte 23. X. de V. S. per multam judici præstitam, placeatur Deus offensus. Thomæ d. c. 23. § 25.

Not. 9.

Ad crebra, quæ pratis & aliis fundis imminere solent, removenda damna, camporum inspectores, qui dicuntur, Flur-
schützen, in Württembergia Feldstügler, quod multis in locis fit, esse constituendos. De quibus in Ordin. Prov. Sax. P. 2. c. 3. § 27. Diweil die Feld-Wiesen-und Garten-Dieberey fast gemein ist, und niemand das seinige recht behalten kan, aber billich dahin zusehen ist, wie das demselben aufs beste gesteuert, und jeder bey den Seinigen erhalten werden möge: Als wollen wir, daß man bey allen Städten, Flecken und Dörffern unserer Fürstenthümer und Lande, darauf bedacht sey, damit ein oder mehr geschwöhene Schützen bestellet werden. Ibiqve eorum officium. Proprii etiam ad prata constituuntur homines, qui pratorum procuratores Wiesen-Knechte und Vögte, dicuntur Seckend. teutsch. Fürsten-Staat. Part. 2.

Not. 10.

Unius saltuarii Feldschützen, de damno ab animali dato, quod reus negat, probationem esse sufficientem, adeo
ut

ut non opus sit desuper novo juramento, si modo ab initio officii, officialis juraverit; pro juratis enim præsumtio proba. & vitæ, ratione administrationis, quam gerunt, militat. Nemo enim divini timoris, contemnendo iurandum, arbitratur immemor, ut salutis propriæ, vile, quod forsitan recipere possit, commodum anteponat. *l. f. C. ad L. Jul. repetund. Landr. l. 2. art. 54.* Eadem est ratio furti in pratis commissi, quando fur, campi inspector sui non fecit copiam, ad pignorationem. Aliquando ad arbitrium iudicis reo purgatorium imponitur iuramentum.

Not. II.

Omne animal alienum, J. Civ. sine damno ex fundo abigi oportere, alias ex L. Aquil. abigentem teneri *l. 39. §. 1. ff. ad L. Aquil.* Quin imo animal nocens nequidem J. Sax. lædi debet, exceptis gallinis, quibus, si noceant, captis, alæ possunt præcidi. *Weichb. art. 120.* Fliegen Hüner in eines andern Mannes Hauß, und thun sie ihm Schaden, er mag sie begreifen, und ihnen die Fittich abhauen, und mag sie wieder heimsenden. Quod si vero J. Sax. animal. nocens ferocius pignorari non possit, eo in casu domino liberum est, vel abigere pecus, & illud adsumtis viris sequi in domum domini, (quo casu dominus pecoris perinde præter damni restitutionem tenebitur ad emendam, ac si pignoratio fuisset facta, *Landr. l. 2. art. 47.*) vel expellere per canes *ibid art. 40.* Et hic, si canes pecudem vulneraverint, vel occiderint, expellens nullatenus tenetur. *ibid.* Frezet aber ein Mann seiner Nachbarn ihrer Saat mit Schweinen, &c. Die man nicht pfänden mag, hezet man sie dann mit Hunden, und beißen sie die Hunde zu todt, oder verwunden sie, man bleibt es ohne Wandel und Schaden.

Not. I2.

Æstimationem pastus & damni dati, a iudice, ad quem plerumque

rumque res defertur, fieri, qui præcedente prædij depasti inspectione oculari, arbitratur, quantum Reo Actori præstare debeat. Non ergo fit condemnatio, secundum quod locupletior factus sit adversarius in animalibus ideo pingves factis, qui depaverint, quod vult Angelus Areting *n. 4. f. Si quadrup. pauper.* Licet enim fundamentum actionis de pastu, partim in locupletatione consistat; nemo enim cum alterius iactura locupletari debet; *l. 206. de R. f.* determinationem tamen suam inde accipere non potest, pingvedo enim ex pastu contracta, non magis apparet, quam quanam pingvedo, ex illo gramine decerpto, provenerit. Alii damni æstimationem cum primis in herba, ad tempus futuræ messis referunt *arg. l. 3. ff. Si quadrup. paup. fec. dic. §. 10. f. de L. Aquil.* ideoque tempus messium expectari debere, ut sciatur, quantum ex tanto & simili frumento percipiatur *arg. l. 40. pr. ff. ad L. Aquil.* Vivius *l. 2. decis. 280. n. 4. §. 6.* ternam fieri jubet æstimationem, unam tempore illati damni, quæ consistat in cognitione quantitatis fundi, in quo damnum datum sit; alteram ante tempus messium, utrum in illo loco renatum sit frumentum & quantum; tertiam tempore messium, & sic expectato fructuum perceptionis eventum. Sed quorsum istæ & iudici & partibus onerosæ & propter moram & sumtuum cumulum intolerabiles computationes? Quis vero messis tempore adfistet actori, visurus, quantum, ex parte fundi depasti, fructuum percipiat? Rectius igitur tempus damni dati attenditur *arg. l. 21. pr. §. l. 23. §. 7. ff. ad L. Aquil. l. 4. ff. Arbor. furt. cesar.* ita ut æstimetur herba, quanti ea tempore damni dati (habita utrinque periculi, & futuræ messis ratione) vendi potuisset. Struv. *Synt. J. C. Exerc. 14. th. 3.* Stryck. *Uf. Mod. Pandect. l. 9. t. 1. §. 12.* Berlich. *p. 2. concl. 34. n. 62. 63. 64.* Thomæ *de noxa. animal. c. 17. §. 6.* Jur Sax. damni æstimationo committitur arbitrio paganorum *Landr. l. 3. art. 47. nach dem ihn die Bauern schätzen;* quod hodie interpretantur de

de Sculteto & Scabinis, Richter und Schöppen. v. ibi Gloss
German. ad text German. n. 5. in Additionib. Berlich. p. 2. conclus
34. n. 61. Cz. in forens. p. 2. const. 27. def. 9. n. 5. Sed quod hac
 in re admodum bene animadvertendum, inspectionem haud
 unilateralem esse oportet, sed in praesentia tam Actorum, quam
 Reorum illa fieri debet. Quia de re, plane recens in causa Paul
 Hechten, und Balzer Rauchfusen zu Altengottern, contra
 Georg Braunen, und Nicol Wieganden zu Herbsleben, in
 promptu est Responsum. Casum, quem singularem, & operæ
 pretium esse puto, integrum adponam: Scilicet Actores
 anno, qui præterit, plantarum semen, quod dicunt, weissen
 Kohl-Pflanzen oder Kap-Saamen, a Reis coemerunt,
 quo se ideo ab iis circumventos esse conquesti sunt, quod
 loco earum plantarum, aliud genus minoris pretii, nempe
 blaue Kohl-Pflanzen productum fuerit. Cujus in rei ve-
 ritatem, quoddam ab ipsorum Judice, absque adversæ par-
 tis præcitu & citatione, impetratum attestatum, sequenti-
 bus in verbis, Reorum Judici insinuari curaverunt: Auf
 Befehl des Wohlgebohrnen Herrn Herrn Christian
 Rudolph von Marschall unsers Gnädigsten und gebie-
 thenden Herrn, sind wir endes unterschriebene zu Paul
 Hechten und Balzer Rauchfusen gesandt worden, und
 diejenigen Pflanzen, so sie den Saamen an 4. und drey-
 virtels Pfund in Herbsleben, das Pfund vor 6. Gro-
 schen erkaufft haben, zu besichtigen; Als haben wir be-
 funden, daß gar wenig weisser Kohl-Pflanzen darunter
 sind, sondern lauter blaue Kohl-Pflanzen, daß dadurch
 den armen Leuthen ein grosser Schade zugefüget wird,
 indem sie mit den Saamen nicht verwahret worden.
 Was Paul Hechten betrifft, so hat er 3. und dreyvirtels
 Pfund gesäet, so er von denen angeführten Männern er-
 kauft, und wie sich auch aniezo die Pflanzen vor Augen
 in

in dem Garten befunden, auf die 700. Bindel können gerauſt werden, wenn es richtiger Saamen gewesen, Balthasar Rauchfussen betreffend, so hat er 1. und ein halb Viertel-Pfund gesäet von eben dergleichen Saamen, könnte auch wie vor Augen an 250. Bindel darvon haben, welches wir hierunter, wie es sich an der Sache befunden, Pflichtmäßig attestiren und bekennen. Sigl. Altengottern den 15. Jun. 1719.

Rudolph Raufchenbergk, Gerichts-Schöppe
 Hans Christoph Wedel, Gerichts-Schöppe.

Præterea lucri cessantis æstimationem, cujus reparationem naviter re-
 poscunt Actores, ad 70. thaleros petierunt, atque sententiam reportarunt, ut
 æstimationis veritatem juramento, quod lubentissime susceperunt, confir-
 marent. Sed Rei dolum, cujus accusabantur, constantissime negantes, in-
 culpatam feminis, alieno in solo, commutationem, daß sich der Saame
 müsse vielleicht ausgeartet haben, cum primis ob ejus, quam præ-
 dixissent vetustatem, & quæ cætera sunt, interserentes, immensa æstimati
 interesse computatione commoti, se invicem ad juramentum, daß sie ge-
 wiß wären, und mit guten Gewissen hingegentheil erhalten könnten,
 daß sie Kl. keinen andern, als Weißkraut-Saamen verhandelt, obrulerunt, atque Celeberrimam Facult. Erford. desuper consuluerunt.
 Quæ post Restitutionem in integrum, inter cætera respondere non du-
 bitavit: Ob zwar nicht zu leugnen, daß zur æstimation dergleichen
 Schadens periti æstimatores adhiberet zu werden pflegen; Dieweil
 aber dennoch man euch vornemlich hierzu citiren sollen, wenn nicht
 die æstimatio vor null zu achten Ord. Goth. p. 1. c. 10. §. 39. Martin. ad
 Process. Tit. 28. §. 27. dieses aber unterlassen, und ohnedem die Nach-
 barn einander nicht abzulegen pflegen, so kan durch diese einseitige
 Besichtigung die Sache nicht entschieden werden M. Jul. 1719.

N. 3.

Alteri per alterum damnum inferri, vel quem cum alterius jactura
 locupletari non licere l. 134. §. 1. & l. 206. de R. J. Hinc actio de
 pastu, ad quam requiritur (1.) ut pascatur in alieno (2.) ut pastu dam-
 num datum sit absuntione graminum (3.) ut pecus depascat quadru-
 pes

pes pr. & §. 1. 7. & l. 1. §. f. ff. ad L. Aquil. De bipede competit utilis actio de pastu arg. l. pen. ff. Si quadrup. paup. (4.) Alii requirunt, ut animal ultro & citra immisionem ingressum sit aliena pascua. Alii immisionem admittunt. Nonnulli distinguunt inter actionem de pastu utilem & directam, hanc tribuentes, cum pecus immisum depavit, illam cum citra immisionem. Salicet. ad l. f. n. 2. C. ad L. Aquil. Quidam hoc posteriori casu omnem actionem negant. Albericus de Rosate, & ceteri, quos refert Zobel. P. 2. diff. 36. n. 2. Alii, si dominus, cujus pecus ultro invasit agrum, alicujus negligentia argui possit, dant A. de pauperie utilem, vel A. in factum. Treutl. de L. Aquil. §. 2. si debitam diligentiam adhibuerit, omni eum actione eximunt. Vitalinus de mal. f. l. 4. c. 13. n. 9. Thomæ d. l. n. 61. Actionem de pastu competere, si ve pecus sponte sua ingressum, per Bachov. ad Treutl. de L. Aquil. §. 2. p. 694, Hann. p. 1240. & per Gabriel Vazquez Opusc. moral. de Restit. c. 2. §. 2. dub 1: n. 1. s. a Struv. in Ex. 14. th. 18. allegatum, si ve immisum depaverit, per l. 14. §. f. de P. V. probat verbis. Si glans ex arbore tua in meum fundum cadat, eamque ego immisso pecore depascam: Aristo scribit, non sibi occurrere legitimam actionem, qua experiri possim: nam neque ex L. 12. tabul. de pastu pecoris, quia non in tuo pascitur, neque de pauperie, neque de damni injuria agi posse. in factum itaque erit agendum. Ubi cum immisso in meum fundum pecore, tuam glandem depavissem, ratio denegate de pastu actionis hæc redditur, quod non in tuo depaverim. Unde colligendum dicit, competituram fuisse illam actionem, si in tuo depavissem, pecore licet immisso. Nec obstat, in casu immissi pecoris agi posse ex L. Aquil. l. f. C. de L. Aquil. Actionem enim de pastu, cum actione utili ex L. Aquil. bene concurrere, modo pastus culpam implicet domini. Dissentit Struv. d. th. 3. & Stryk Us. Mod. ff. l. 9. t. 1. §. 11. qui actionem L. Aquil. tanquam pinguiozem statuunt, damnum enim in L. Aquil. ex tempore retrorsum computato, pluris æstimari & inde pro penali reputari solet. Deinde ipsa in dicta lege, Act. L. Aquil. & de Pastu contradistinguerentur. Sed salva res est, si mores hodiernos respiciamus, quibus damnum in L. Aquil. non amplius retro æstimatur. Stryck d. l. r. 2. §. 2. Idem igitur est: an de damno in depascendis pratis illato, ex L. Aquil., an de pastu conjunctim vel separatim agas Stryck. d. l. r. 1. §. 11. Si vero rem meam alia comestione minuat animal, actio de pauperie utilis datur l. pen. ff. Si quadrup. paup. Qua

in causa formula libelli ita se habet: *Conqueror de N. cujus canis carnes meas comedit, vel equus, vel bos herbam (puto a solo separatam, & jam stabulo forte illatam; alias enim pastus esset) quæ æstimo 10, ut solvat mihi illa 10.* Thomæ de noxa animal. c. 16. n. 19. Si columbæ in alterius granariis frumentum absumserint, actionem in factum, sive utilem de pastu locum habere putat Struv. *Synt. J. C. Ex 14. th. 3.* Actio de pauperie directa datur, si contra naturam generis quadrupes pauperiem dedit. Struv. *d. l. th. 7.* De cætero apud d. Thom. c. 17. §. 3. præsens libelli formula de Actione de Pastu invenitur:

P. P.

Daß er eine Wiesen zwischen N. und N. gelegen, gehabt, welche des Bfl. Vieh mit seinen Weiden und Treiben wieder Recht und Billigkeit abgefressen, solchen Schaden achtet Kl. auf 8. Fl. mit Bitte, Bfl. vorzuladen, zur richtigen Antwort anzuhalten, und darnach in Rechten zu erkennen, daß Bfl. die liquidirten 8. Fl. benebst Erstattung Schäden und Unkosten zu entrichten schuldig ic. Verba mit seinen Weiden und Treiben in casu pastus non culposi sunt omittenda. Obstarè quidem videtur, quod, propterea quod A. de pastu sit species A. noxalis, petitionem J. C. alternativam esse oporteat l. 1. pr. & S. seqq. h. pr. ff. *Si quadrup. & pr. J. de Nox Alt.* Struv. *d. l. th. 3.* Verum enimvero cum, quod J. Sax attinet, expeditum fuit, noxæ deditionem Dominum non liberare, facile sequitur, ut libelli formula, secundum J. Sax. ad quod Autor conscripsit, rite concepta legatur. *Conf. etiam omnino Stryck, d. l. J. Sax. loco noxæ deditionis, hoc remedii est concessum. ut mox postquam, damnum ab animali datum, illud dimittere. possit, quo ipso ab ulteriori actione liberatur.* Hopp. *Comment. ad pr. J. Si quadrup. paup.*

FINIS

Et Deo pro concessis, ad hunc laborem absolvendum, viribus, sine FINE
Laus & Gloria.

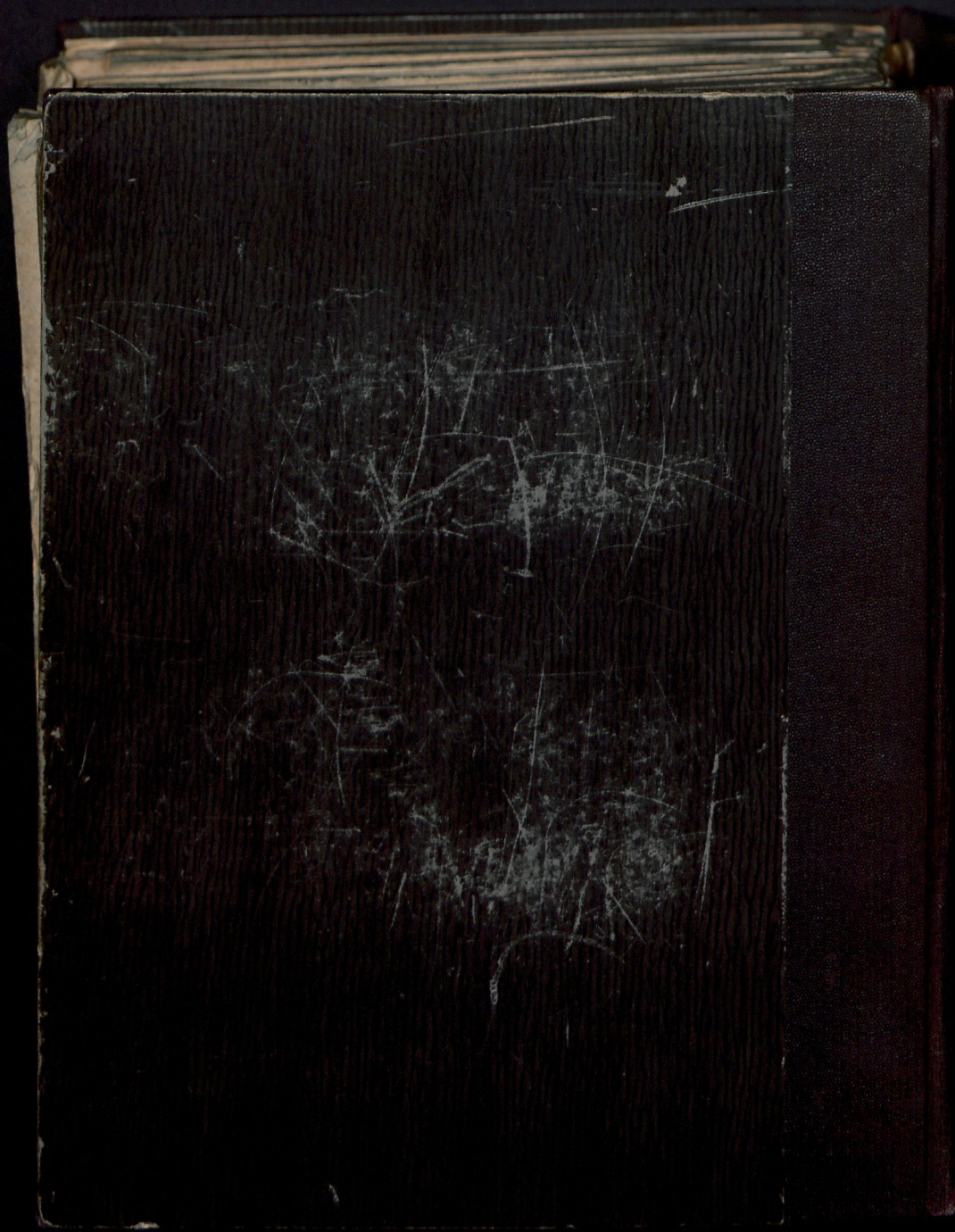
Ἄναξ Πάδικασις

Continetur in Th. I.	Definitio, Differentia, Distinctio Pratorum,
	Jus feni & Fœnificium.
Th. II.	Irrigatio Pratorum.
Th. III.	Jus pascendi in Pratis.
Th. IV.	Onera Pratorum-
Th. V.	Contraria Pratorum,

77-06 (1+12)

56.

5496
10

021
P.C. 11.a
1719, 15
273. num. 26.
22

DISSERTATIONEM JURIDICAM
DE
EO, QVOD JUSTUM EST,
CIRCA

PRATA.

VULGO

Biesen-Recht.

P. 119

CONSENSU MAGNIFICI JCTORUM ORDINIS,
PRÆSIDE
VIRO MAGNIFICO, CONSULTISSIMO, AMPLISSIMO ATQVE
EXCELLENTISSIMO,

DN. ERNESTO TENZELL,
JCTO, CELEBERRIMO

EMINENTISSIMI PR. ELECTORIS MOGUNTINI CONSILHARIO REGIMY-
NIS, JUDICII PROVINCIALIS, ET FACULTATIS JURID. ASSESSORE
GRAVISSIMO. hujusdemqve DECANO SPECTABILISSIMO, AC CIVITA-
TIS ERFORDIENSIS CONSULE PRIMARIO, ET REL.

DN. PATRONO ADMODUM VENERANDO
IN AUDITORIO JCTORUM MAJORI

Horis confvetis matutinis ad ventilandum d. 12. Sept. A. MDCCXIX.

Eruditis, sinceris, & placidis ingenis exhibet

AUTOR ET RESPONDENS

ERNESTUS HENRICUS Kellner,

Herbslebia-Göthanus.

ERFORDIÆ. EX OFFICINA JUNGNICOLIANA.

